МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік основних засобів та аналіз ефективності їх використання на АТ «МОТОР СІЧ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0714-оа-з
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
освітньої програми облік і аудит
І.В. Сімагутіна
Керівник к.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.
Рецензент д.е.н., доцент Варламова І.С.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____ Н.М. Проскуріна
«___»_____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Сімагутіній Інесі Валеріївні

1. Тема роботи: Облік основних засобів та аналіз ефективності їх використання на АТ «МОТОР СІЧ»
керівник роботи Пушкарь Ірина Володимирівна, к.держ.упр., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 25 березня 2025 року № 439-с.

2. Строк подання студентом роботи 25 листопада 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та фінансової звітності підприємства.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні засади обліку і аналізу основних засобів; проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку і аналізу основних засобів; вивчити існуючі методики бухгалтерського обліку і аналізу основних засобів на підприємстві; дослідити проблемні аспекти обліку основних засобів на підприємстві та запропонувати шляхи їх удосконалення; проаналізувати використання основних засобів на підприємстві, розробити рекомендації щодо оптимізації обліку і аналізу основних засобів на підприємстві.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 6 рис., 30 табл., 9 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Пушкарь І.В. доцент	05.08.2025 р.	05.08.2025 р.
2	Пушкарь І.В. доцент	09.09.2025 р.	09.09.2025 р.
3	Пушкарь І.В. доцент	03.10.2025 р.	03.10.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 01 червня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2025	виконано
2.	Написання вступу	липень 2025	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2025	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2025	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2025	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2025	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2025	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	листопад 2025	виконано

Студент _____ І.В. Сімагутіна
(підпис)

Керівник роботи _____ І.В. Пушкарь
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 106 с., 6 рис., 30 табл., 77 джерел.

ОСНОВНІ ЗАСОБИ, ТЕХНІЧНИЙ СТАН, ОБЛІК, АНАЛІЗ, ПЕРВИННА ДОКУМЕНТАЦІЯ, ПРИМІТКИ ДО ЗВІТНОСТІ, ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ, SAP PM, SAP S/4HANA.

Об’єктом дослідження є процес обліку операцій з руху основних засобів та аналізу ефективності їх використання на АТ «Мотор Січ».

Метою роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку й підвищення ефективності управління основними засобами.

У дослідженні застосовано системний підхід, методи аналізу й синтезу, індукції та дедукції, порівняння, факторний і техніко-економічний аналіз, що забезпечило комплексне вивчення обліку й стану основних засобів.

Наукова новизна полягає у розвитку теоретико-методичних підходів до організації обліку й аналізу основних засобів. Подальшого розвитку набули:

– трактування сутності основних засобів з урахуванням технічних і аналітичних характеристик;

– класифікація основних засобів відповідно до потреб управління;

– методичні підходи до модернізації первинних документів і вдосконалення приміток до фінансової звітності в умовах воєнних обмежень;

– цифровізація обліку через застосування SAP PM і SAP S/4HANA, що підвищує точність контролю та якість управлінських рішень.

Практичне значення полягає у можливості впровадження запропонованих заходів для підвищення достовірності облікової інформації, покращення контролю технічного стану та зростання ефективності використання основних засобів АТ «Мотор Січ».

SUMMARY

Master's qualification thesis contains 106 pp., 3 sections, 6 fig., 30 tab., 77 references.

FIXED ASSETS, TECHNICAL CONDITION, ACCOUNTING, ANALYSIS, PRIMARY DOCUMENTATION, NOTES TO FINANCIAL STATEMENTS, INVENTORY, DIGITALIZATION, SAP PM, SAP S/4HANA.

The object of the study is the process of accounting for fixed asset movement transactions and the analysis of the efficiency of their use at JSC "Motor Sich".

The purpose of the thesis is to substantiate theoretical principles and develop practical recommendations for improving the accounting system and enhancing the efficiency of fixed assets management.

The research applies a systemic approach, as well as methods of analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, factor and techno-economic analysis, which ensured a comprehensive examination of the accounting system and the condition of fixed assets.

The scientific novelty lies in the development of theoretical and methodological approaches to the organization of accounting and analysis of fixed assets. The study further develops:

– the conceptual interpretation of fixed assets considering their technical and analytical characteristics;

– the classification of fixed assets in accordance with managerial needs;

– methodological approaches to modernizing primary documentation and improving disclosures in the notes to financial statements under wartime constraints;

– digitalization of accounting processes through the implementation of SAP PM and SAP S/4HANA, which enhances the accuracy of control and the quality of managerial decisions.

The practical significance of the results lies in the possibility of implementing the proposed measures to increase the reliability of accounting information, improve control over the technical condition, and enhance the efficiency of fixed asset utilization at JSC “Motor Sich”.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
РЕФЕРАТ
SUMMARY
ВСТУП……. 9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ
1.1 Економічна сутність основних засобів та їх класифікація…… 14
1.2 Нормативно-правове регулювання обліку основних засобів…… 23
1.3 Методика аналізу ефективності використання основних засобів……... 30
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА АТ «МОТОР СІЧ»
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства…… 40
2.2 Облік руху операцій з основними засобами…… 53
2.3 Удосконалення обліку основних засобів…… 66
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА АТ «МОТОР СІЧ»
3.1 Аналіз наявності, руху та технічного стану……. 75
3.2 Аналіз ефективності використання основних засобів та оцінка впливу факторів……... 84
3.3 Напрями підвищення ефективності використання основними засобами……... 90
ВИСНОВКИ……. 95
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ……... 98

ДОДАТОК А Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)……. 108
ДОДАТОК Б Баланс (Звіт про фінансовий стан)…….. 110
ДОДАТОК В Відомість залишкової вартості основних засобів (станом на 31.12.2020 р.)……... 112

ВСТУП

Стабільність і результативність роботи промислових підприємств значною мірою залежать від того, наскільки раціонально сформована та організована їх матеріально-технічна база. Основні засоби становлять фундамент виробничого потенціалу, визначають можливості нарощування обсягів випуску продукції, впливають на технологічний рівень та конкурентоспроможність підприємства. Тому питання обліку, контролю та ефективного використання основних засобів посідають важливе місце в системі управління будь-якого промислового суб'єкта господарювання.

У сучасних умовах, що супроводжуються нормативною нестабільністю, технологічними змінами та викликами воєнного стану, значення достовірної інформації про основні засоби істотно зростає. Підприємствам необхідно забезпечувати точний облік їх руху, оцінювати технічний стан, виявляти проблемні ділянки та своєчасно реагувати на зношення чи моральне старіння обладнання. Якісний облік і всебічний аналіз основних засобів дають змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення та підтримувати виробничі процеси на належному рівні.

АТ «Мотор Січ» – велике підприємство авіадвигунобудівної галузі, діяльність якого пов'язана з використанням широкого спектра спеціалізованого обладнання. Особливості виробничої структури, значні обсяги необоротних активів та складність технологічних процесів висувають підвищені вимоги до організації обліку основних засобів. Наявність застарілих форм первинної документації, труднощі з контролем переміщення обладнання між підрозділами та недостатня гнучкість чинної ERP-системи підтверджують потребу в удосконаленні існуючих підходів до обліку й контролю основних засобів на підприємстві

Значне методологічне та науково-практичне значення мають дослідження з обліку необоротних матеріальних активів О. Агрес, Н. Бабяк,

Н. Верхоглядова, В. Шило, С. Ільїна, В. Кисла А. Коваленко, Л. Сук, П. Сук, Й. Завадський, Ю. Неміш, О. Коваленко, І. Громова, С. Гречко та інші. Не применшуючи внесок науковців, які досліджували проблематику обліку й аналізу основних засобів, слід зазначити, що низка питань у цій сфері залишається недостатньо вирішеною. Окремі теоретичні положення потребують подальшого уточнення, а практичні аспекти організації обліку – удосконалення відповідно до сучасних умов функціонування підприємств. Саме наявність таких дискусійних моментів та їх значущість для господарської діяльності визначають актуальність обраної теми та зумовлюють формування мети, завдань і спрямованості дослідження.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку й підвищення ефективності управління основними засобами.

Для досягнення мети сформульовано такі завдання:

– розкрити економічну сутність основних засобів та їх роль у діяльності підприємства;

– дослідити класифікацію основних засобів відповідно до чинних нормативних документів та вимог МСФЗ;

– проаналізувати нормативно-правову базу щодо обліку основних засобів;

– порівняти методичні підходи до обліку основних засобів за національними стандартами та міжнародними положеннями;

– вивчити діючу систему обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» та обґрунтувати напрями її удосконалення;

– проаналізувати стан і ефективність використання основних засобів підприємства та розробити рекомендації щодо підвищення результативності управління ними.

Об’єктом дослідження є процес обліку операцій з руху основних засобів та аналізу ефективності їх використання на АТ «Мотор Січ».

Предметом дослідження є методичні, організаційні та практичні аспекти

обліку, аналізу й ефективного управління основними засобами підприємства.

Методичною основою кваліфікаційної роботи є системний підхід до дослідження сучасного стану бухгалтерського обліку та аналізу ефективності використання основних засобів промислового підприємства. Він забезпечує цілісне вивчення теоретичних положень, нормативного регулювання та практики організації обліку основних засобів, а також дозволяє розглядати їх у взаємозв'язку з виробничими процесами та управлінськими потребами підприємства.

Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення, порівняння, системності та комплексності – при розкритті економічної сутності основних засобів; методи абстрагування, індукції, дедукції, аналізу і синтезу – при оцінюванні організації їх обліку та формуванні рекомендацій щодо його вдосконалення; експертні й статистичні методи – під час аналізу технічного стану, динаміки показників ефективності та визначення резервів підвищення результативності використання основних засобів на підприємстві.

У процесі кваліфікаційного дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– уточнено визначення основних засобів як об'єкту бухгалтерського обліку та аналізу суб'єкта господарювання, з урахуванням сучасних вимог до інформаційного забезпечення управління та розкрито взаємозв'язок економічних і технічних характеристик основних засобів;

– поглиблено елементи організації обліку, зокрема в частині модернізації первинної документації, актуалізації облікових процедур, удосконалення облікової політики шляхом розширення змісту приміток до фінансової звітності та впровадження Журналу руху необоротних активів, що забезпечує системну фіксацію переміщень об'єктів та формування повної історії їх використання;

– запропоновано напрями підвищення аналітичності обліку шляхом

інтеграції сучасних цифрових інструментів, включно з модулями SAP PM та SAP S/4HANA, які підсилюють можливості оперативного контролю й управління основними засобами.

Практичне застосування розроблених рекомендацій сприятиме більш об’єктивному та повному відображенню операцій з обліку основних засобів відповідно до сучасних умов функціонування промислових підприємств. Запропоновані заходи забезпечать своєчасне отримання управлінським персоналом достовірної та релевантної інформації про рух, технічний стан і результативність використання основних засобів, а також підсилюють контрольну, аналітичну й інформативну функції бухгалтерського обліку. Впровадження оновлених підходів створює можливість мінімізувати ризики помилок у первинному оформленні операцій, підвищити прозорість та узгодженість облікових процедур із чинними нормативними вимогами та міжнародними стандартами, забезпечити системність формування даних для управлінського аналізу. Отримані результати спрямовані на підвищення аналітичної цінності облікової інформації, оптимізацію управління матеріально-технічною базою, поліпшення процесів планування відновлення та модернізації обладнання, а також на зростання ефективності використання основних засобів. Розроблені рекомендації можуть бути впроваджені у практичну діяльність вітчизняних промислових підприємств, зокрема тих, що працюють у складних виробничих та воєнних умовах, де точність, своєчасність і повнота облікової інформації є важливими чинниками забезпечення стійкості їх функціонування.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію: шляхом обговорення на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Current problems of modern inventions and theories» (13–15 жовтня 2025 р., Софія, Болгарія); на V Міжнародній науково-практичній конференції «Modern Perspectives on Global Scientific Solutions» (13–15 жовтня, Берген, Норвегія). А також шляхом публікації двох наукових статей, з них: одна стаття у періодичному науковому фаховому виданні категорії Б

«Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки» випуск 4. 2025 р., на тему «Удосконалення стратегічного обліку основних засобів на підприємстві: організаційно-методичні аспекти»; друга стаття за темою «Методичні аспекти аналізу основних засобів та резерви підвищення ефективності їх використання на підприємстві» опублікована у збірнику наукових статей молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства» Випуск 9. (Запоріжжя: ЗНУ, 2025).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 106 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Економічна сутність основних засобів та їх класифікація

Основні засоби є ключовим елементом виробничого потенціалу підприємства, що визначає технічну оснащеність, продуктивність праці та конкурентоспроможність продукції. Сучасна система обліку основних засобів в Україні не завжди забезпечує повну інформаційну підтримку управлінських рішень, що пояснюється нестабільністю нормативної бази та різними підходами до визначення сутності активів.

Вивчення та дослідження категорії основних засобів має важливе значення з кількох причин:

а) основні засоби, призначені для використання у виробничій сфері, становлять матеріальну основу продуктивних сил, виробничий апарат та засоби праці. Їх наявність та структура визначають економічний потенціал суспільства;

б) основні засоби, що застосовуються у невиробничій сфері, формують умови для підвищення рівня науки та культури, сприяють покращенню здоров’я населення та соціальному розвитку суспільства;

в) підвищення якісного складу основних засобів є однією з передумов підвищення продуктивності праці, оскільки сучасні та ефективні засоби праці забезпечують оптимізацію виробничих процесів та раціональне використання ресурсів.

Теоретичним і практичним аспектам бухгалтерського та податкового обліку основних засобів приділяли увагу численні вітчизняні та зарубіжні

науковці, зокрема О. Агрес, Н. Бабяк, Н. Верхоглядова, В. Шило, С. Ільїна, В. Кисла А. Коваленко, Л. Сук, П. Сук, Й. Завадський, Ю. Неміш, О. Коваленко, І. Громова, С. Гречко та інші. Водночас у наукових роботах відсутнє єдине трактування економічного змісту поняття «основні засоби», що спричиняє різне тлумачення цієї категорії у фінансовому обліку. Це підкреслює необхідність узагальнення існуючих підходів та уточнення змісту поняття з метою забезпечення його чіткого теоретичного визначення й однозначного наукового розуміння.

Науковці по-різному трактують поняття «основні засоби», підкреслюючи різні аспекти їхньої сутності та ролі в діяльності підприємства. Частина дослідників наголошує на економічній функції основних засобів, розглядаючи їх як ресурси, що безпосередньо беруть участь у виробничому процесі, сприяють створенню продукції та отриманню доходу підприємством. Інші автори приділяють увагу обліково-управлінській функції, визначаючи основні засоби як об’єкт бухгалтерського обліку та контролю, що дозволяє оцінювати їх стан, амортизацію, ефективність використання і планувати інвестиції на модернізацію.

Таким чином, сучасні дослідження формують базу для подальшого розгляду основних засобів у контексті їх класифікації, оцінки та ефективності використання. Основні наукові підходи до визначення поняття «основні засоби» узагальнено у таблиці 1.1, яка наочно демонструє різні акценти та трактування вітчизняних і зарубіжних авторів [1].

Аналіз наукових підходів свідчить, що більшість авторів погоджується щодо довгострокового характеру основних засобів та їх багаторазової участі у виробничому процесі. Водночас немає єдності щодо включення до їх складу об’єктів, які виконують адміністративні чи соціально-культурні функції в діяльності підприємства. Така методологічна невизначеність у класифікації активів зумовлює необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень, а також систематизації підходів до віднесення об’єктів до основних засобів з урахуванням вимог сучасної облікової практики [2].

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення сутності основних засобів

Автор	Визначення основних засобів
О.В. Агрес [3, с.178]	Основні засоби – це засоби праці у формі матеріальних активів, які утримує підприємство з метою використання у виробничому процесі або здійсненні адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання яких становить більше ніж один рік, не змінюючи при цьому своїх форм і розмірів, вартість яких є не меншою від законодавчо встановленого розміру та поступово переноситься в міру фізичного спрацювання та (або) морального старіння на вартість готової продукції проведенням амортизаційних відрахувань
Н.Д. Бабяк [4, 178]	Основні засоби – це активи з терміном корисного використання більше одного року, які використовуються на підприємствах у декількох операційних циклах з метою отримання економічної вигоди, не втрачаючи при цьому матеріально-речової форми, та переносять свою вартість на знов створену продукцію частинами у вигляді нарахованих амортизаційних відрахувань
Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна, В.І. Кисла [5, с.12]	Основні засоби – це засоби праці, які використовуються (експлуатуються) впродовж тривалого часу, при цьому зберігаючи свою первісну фізичну форму, і переносять свою вартість на вироблений продукт частинами, протягом декількох виробничих циклів унаслідок фізичного та морального зносу
А.М. Коваленко [6, с.192]	Основні засоби – це матеріальні активи з очікуваним терміном корисного використання більш ніж один рік (або на протязі операційного циклу, якщо він більше ніж рік), які підприємство утримує в цілях: використання під час виробництва або поставки товарів, надання послуг, надання в оренду іншим особам; виконання адміністративних та соціальних функцій
Л.К. Сук, П.Л. Сук [7, с.262]	Основні засоби підприємства, установи – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері
Й.С. Завадський [8, с. 289]	Основні засоби – це засоби праці, що беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово, в міру зношення, переносять свою вартість на продукцію, що виробляється
Ю.В. Неміш [9, с. 66]	Основні засоби – це вартісно виражені ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання з метою використання в процесі виробництва, постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року, чи визначається межами операційного циклу понад один рік.
О.В. Коваленко, І.В. Громова [10, с.21]	Основні фонди – це частина засобів виробництва, які діють у процесі виробництва протягом тривалого періоду, зберігають при цьому впродовж усього періоду натурально-речовинну форму і переносять свою вартість на продукцію частинами у міру зносу у вигляді амортизаційних відрахувань
С.М. Гречко [11, с. 24]	Основний засіб – необоротний актив, що призначений для господарської діяльності, тобто планується використовувати в господарській діяльності

Ряд дослідників, зокрема С.М. Гречко та Н.Д. Бабяк, звертають увагу на ключовий аспект визначення основного засобу як активу – наявність ймовірності отримання підприємством економічних вигод у майбутньому від використання цього об’єкта у господарській діяльності [12, с. 24;4].

Іншим суттєвим критерієм, на який вказують Й. С. Завадський [8, с. 289], Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільїна та В. І. Кисла [5, с. 12], є амортизація – процес поступового перенесення вартості основного засобу на продукцію у міру його зносу. Згідно з цими авторами, основні засоби належать до засобів праці, зберігають свою натурально-речову форму протягом тривалого часу (понад 365 днів або декілька операційних циклів) та частинами переносять свою вартість на виготовлену продукцію. Таким чином, амортизація виступає одним із ключових критеріїв ідентифікації об’єкта як основного засобу.

Схоже визначення також закріплено і у нормативно-правових актах України, зокрема у Наказі Міністерства фінансів «Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі» від 12.10.2010 р. № 1202 [12].

Деякі автори пропонують звужене визначення основних засобів, обмежуючи їх використання виключно виробничими процесами. Так, Й. С. Завадський [8, с. 289], О. В. Коваленко та І. В. Громова [10, с. 21] підкреслюють виробничу спрямованість, проте це визначення не охоплює інші сфери застосування основних засобів – постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду, виконання адміністративних та соціально-культурних функцій. Вважаємо, що така трактовка є обмеженою.

Інша група дослідників, серед яких Л.К. Сук та П.Л. Сук [7, с. 262], А.М. Коваленко [6, с. 192], О.Г. Агрес [3, с. 178] та Ю.В. Неміш [9, с. 66], підкреслюють необхідність конкретизації сфери використання основних засобів – виробнича або невиробнича діяльність, включаючи адміністративні та соціальні функції. При цьому частина авторів не пов’язує поняття «основні засоби» з амортизацією, що відповідає діючим нормативним вимогам України.

Для правильного відображення основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку важливо враховувати вимоги чинних нормативно-правових актів України, які по-різному визначають економічну сутність та критерії визнання цього виду активів. Для систематизації підходів до трактування основних засобів у таблиці 1.2 наведено порівняння їх визначень у ключових нормативно-правових актах.

Таблиця 1.2 – Визначення поняття «основні засоби» у нормативно-правових актах України

№	Нормативно-правовий акт	Визначення ОЗ
1.	П(С)БО 7 «Основні засоби» [13]	Матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення інших функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року»
2.	Податковий кодекс України [14]	Матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік
3.	МСБО 16 «Основні засоби» [15]	Матеріальні об’єкти, що їх: – утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; – використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду
4.	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження національних положень стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі» [16]	Матеріальні активи, які утримуються для використання їх у виробництві (діяльності) або при постачанні товарів, виконанні робіт і наданні послуг для досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб’єкта бухгалтерського обліку в державному секторі або здавання в оренду іншим особам і використовуються, за очікуванням, більше одного року»

Проведене порівняння свідчить, що нормативно-правові акти України та міжнародні стандарти містять схожі критерії визнання основних засобів, серед яких визначальним є довгостроковий характер використання матеріальних

активів у процесі господарської діяльності [17]. Водночас Податковий кодекс розглядає їх виключно через призму податкової амортизації та вартісних обмежень, що спричиняє виникнення тимчасових різниць між бухгалтерським і податковим обліком та впливає на формування фінансових результатів підприємства.

З урахуванням аналізу наукових підходів і вимог чинної нормативної бази вважаємо, що доцільно сформулювати наступне визначення: основні засоби – це матеріальні активи довгострокового використання, які забезпечують здійснення виробничої, управлінської або соціальної діяльності підприємства, здатні приносити економічні вигоди у майбутньому та поступово переносять свою вартість на створений продукт у процесі амортизації. Таке узагальнене трактування дозволяє гармонізувати підходи національних і міжнародних стандартів та забезпечує достовірність відображення основних засобів у фінансовій звітності підприємства. Саме тому наступним кроком є розгляд класифікації основних засобів як інструмента підвищення ефективності їх використання та удосконалення обліку.

Так, Н. Домбровська зазначає, що побудова класифікації на загальних для всіх видів економічної діяльності ознаках – визначення різних груп основних засобів та їх об’єднання за спільними функціями у виробничому процесі має домінуюче значення для організації бухгалтерського обліку [18]. Чітке розмежування об’єктів за їх економічними характеристиками сприяє створенню прозорої інформаційної бази для аналізу стану й оновлення матеріально-технічної бази підприємства. Крім того, класифікація забезпечує можливість контролю за ефективністю використання активів, розроблення раціональних амортизаційних політик і своєчасного прийняття управлінських рішень щодо модернізації або вибуття об’єктів [19].

Відповідно до положень П(С)БО 7 «Основні засоби» здійснюється поділ основних засобів на дев’ять груп [13], що відображають їх функціональне призначення та характер використання (рис.1.1).

Рисунок 1.1 – Групи основних засобів у відповідності з П(С)БО 7

Поділ основних засобів на дев’ять класифікаційних груп забезпечує можливість їх цільового обліку та правильного визначення амортизаційної політики відповідно до вимог П(С)БО 7. Така систематизація сприяє формуванню повної та аналітичної інформації про виробничий потенціал підприємства, його структуру та технічний рівень забезпечення [20].

Податковий кодекс України надає класифікацію основних засобів для нарахування амортизації [14]. Основні засоби розподіляють на 16 груп: біологічні активи; капітальні витрати на поліпшення земель, не пов’язані з будівництвом; будівлі, споруди, передавальні пристрої машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); тварини; багаторічні насадження; інші основні засоби; бібліотечні фонди; малоцінні необоротні матеріальні активи; тимчасові (нетитульні) споруди; природні ресурси; інвентарна тара; предмети прокату; довгострокові біологічні активи.

Згідно з МСБО 16 [15] основні засоби поділяються на класи, групи активів, однакові за своїм характером та способом використання в діяльності суб'єкта господарювання, наприклад: земля; земля та будівлі; машини та обладнання; кораблі; літальні прилади; автомобілі; меблі та аксесуари; оргтехніка.

Науковці пропонують різні підходи до класифікації основних засобів, що відображає багатогранність їх функцій у господарській діяльності підприємства [19–21]. При цьому саме комплексний підхід до класифікації надає можливість сформувати цілісне уявлення про склад і структуру основних засобів, що є підґрунтям для оцінки їх технічного рівня, оновлення та модернізації. Для наочного відображення класифікаційних підходів можна використати таблицю 1.3.

Таблиця 1.3 – Класифікація основних засобів підприємства

Критерій	Групи основних засобів	Основний акцент / призначення
Функціональне призначення	Виробничі, адміністративні, соціально-культурні, орендні	Визначення сфери використання для оцінки ефективності та планування
Склад та матеріальна форма	Будівлі, споруди, машини, обладнання, транспорт, інструменти, інвентар	Фізична структура активів, база для обліку та амортизації
Строк експлуатації	Короткострокові (1–3 роки), середньострокові (3–10 років), довгострокові (>10 років)	Планування заміни та модернізації, визначення амортизаційних груп
Умови використання	Стаціонарні, мобільні, спеціалізовані, універсальні	Облік технічних характеристик та витрат на експлуатацію
Призначення для амортизації	Амортизовані, неамортизовані	Визначення методів обліку, оцінки та фінансового відображення активів

Класифікація основних засобів за функціональним призначенням, матеріальною формою, строками експлуатації та іншими характеристиками дозволяє впорядкувати їх облік і планування. Такий підхід забезпечує можливість чіткої систематизації активів, визначення їх ролі у виробничому процесі, а також вибору адекватних методів амортизації та оцінки. Додатково вона є інформаційною основою для аналізу ефективності використання основних засобів, виявлення резервів підвищення виробничої потужності та

забезпечення сталого розвитку підприємства.

Водночас наведена класифікація є лише однією з поширених у науковій та практичній літературі. У ряді досліджень пропонується більш розширений підхід, що включає додаткові критерії, такі як галузева ознака, належність об'єктів, ступінь їх використання тощо (табл. 1.4). Подібна багаторівнева класифікація дозволяє не тільки деталізувати склад основних засобів, а й створює інформаційну базу для подальшого аналізу ефективності їх використання. Це особливо важливо в умовах сучасної економіки, коли управлінські рішення повинні ґрунтуватися на багатофакторному аналізі технічного стану, структури й відтворення активів.

Таблиця 1.4 – Класифікація основних засобів за різними критеріями

Критерій класифікації	Види основних засобів	Приклади
За функціональним призначенням	Виробничі, невиробничі	Верстати, будівлі / житлові будинки, об'єкти соцкультпобуту
За галузевою ознакою	Промислові, транспортні, сільськогосподарські	Трактори, вагони, обладнання
За належністю	Власні, орендовані	Власний верстат / орендований офіс
За ступенем використання	Діючі, недіючі, запасні	Конвеєр у роботі / обладнання на складі
За натурально-речовою формою	Будівлі, споруди, машини, транспортні засоби, інструменти	Заводський корпус, верстат, вантажівка

Отже, класифікація основних засобів забезпечує впорядкування їх обліку та створює інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо ефективного використання матеріально-технічних ресурсів. Вона дозволяє здійснювати контроль за їх технічним станом, визначати напрямки оновлення, формувати оптимальну структуру виробничого потенціалу та прогнозувати потребу в інвестиціях. Крім того, класифікація є основою для правильного нарахування амортизації, визначення строків корисного використання та відображення результатів експлуатації основних засобів у фінансовій звітності підприємства. Наступним етапом дослідження є аналіз нормативно-правової бази, яка регламентує порядок

визнання, оцінки та обліку основних засобів на підприємствах України.

1.2 Нормативно-правове регулювання обліку основних засобів

Система регулювання обліку основних засобів в Україні має багаторівневу структуру, що поєднує загальнодержавні законодавчі норми, стандарти бухгалтерського обліку, методичні рекомендації та внутрішні документи підприємств. Такий підхід забезпечує комплексність і водночас створює певні труднощі через численні зміни та різне тлумачення окремих положень. Розглянувши діючі закони, підзаконні акти, нормативні документи можна представити їх у вигляді чотирьох груп [22]:

1 рівень – законодавчий – визначає фундаментальні засади організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності. На цьому рівні формуються базові правила та принципи, що регламентують діяльність підприємств. Сюди належать Конституція України, Господарський кодекс, Податковий кодекс, а також Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV, який і сьогодні залишається основним профільним актом.

2 рівень – нормативний – конкретизує вимоги до обліку необоротних активів. Головним документом є П(С)БО 7 «Основні засоби», який визначає порядок визнання, оцінки, нарахування амортизації та відображення вибуття.

3 рівень – методичний – охоплює інструкції та рекомендації, які пояснюють, як саме застосовувати стандарти на практиці. Серед ключових документів варто назвати Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань (затверджене наказом Мінфіну від 02.09.2014 № 879), методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, а також інструкції з використання плану рахунків. Саме на цьому рівні підприємства отримують практичні орієнтири щодо ведення обліку.

4 рівень – організаційний – формується вже безпосередньо на підприємствах. Він включає внутрішні накази про облікову політику, робочий план рахунків, розпорядчі документи про проведення інвентаризацій, посадові інструкції бухгалтерів, регламенти документообігу та контролю. Завдяки цим документам загальні вимоги законодавства адаптуються до конкретних умов діяльності кожного суб'єкта господарювання.

Таким чином, багаторівнева система нормативного регулювання обліку основних засобів забезпечує узгодженість у застосуванні облікових процедур, але водночас залишається складною для практиків через часті оновлення та потребу в систематичному моніторингу змін.

Ключовим нормативним документом, який визначає порядок ведення бухгалтерського обліку в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV (з подальшими змінами та доповненнями) [23]. У ньому закріплено правові основи організації бухгалтерського обліку, а також вимоги до складання фінансової звітності. Відповідно до цього Закону, ведення бухгалтерського обліку є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності чи організаційно-правового статусу. На його даних базується фінансова, податкова, статистична та інша звітність підприємств.

Важливим положенням закону є визначення відповідальності за організацію та достовірність ведення обліку. Так, відповідальність покладається на власника підприємства або на уповноважений орган (керівника), який здійснює управління господарською діяльністю відповідно до вимог чинного законодавства та статутних документів.

З огляду на специфіку основних засобів як довгострокових матеріальних активів, положення цього Закону мають визначальне значення для організації їхнього обліку [24]. Документ окреслює загальні принципи формування інформації про наявність, рух, амортизацію та вибуття основних засобів, а також забезпечує правову основу для розкриття цих даних у фінансовій звітності. Саме завдяки законодавчому врегулюванню облік основних засобів

здійснюється уніфіковано, що сприяє зіставності фінансової інформації та забезпечує користувачів достовірними даними для прийняття управлінських і стратегічних рішень.

Податковим кодексом України визначаються ключові поняття, пов'язані з амортизацією основних засобів, зокрема амортизація, вартість, що підлягає амортизації, первісна та ліквідаційна вартість [14]. Крім того, нормативним документом здійснюється класифікація основних засобів за терміном їх експлуатації та встановлюються об'єкти, що відносяться до основних засобів.

Ведення обліку основних засобів і складання фінансової звітності здійснюється на основі національних стандартів бухгалтерського обліку, які визначають порядок оцінки, амортизації, переоцінки та вибуття активів, а також правила розкриття відповідної інформації. Ось деякі з них:

а) П(С)БО 7 «Основні засоби» регулює визнання, оцінку, амортизацію, переоцінку та вибуття основних засобів і інших необоротних матеріальних активів, включно з відображенням цих даних у примітках до фінансової звітності.

б) П(С)БО 14 «Оренда» встановлює облік фінансової та операційної оренди, визначає правила ведення обліку для орендаря та орендодавця та порядок розкриття інформації про орендні операції.

в) П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» визначає критерії визнання та оцінки активів, призначених для продажу, і припиненої діяльності, а також правила їх відображення у примітках.

г) П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» встановлює порядок оцінки зменшення та відновлення корисності необоротних активів і розкриття цієї інформації у фінансовій звітності.

ґ) П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» регламентує визнання, оцінку, переведення до інвестиційної нерухомості та вибуття об'єктів з відповідним відображенням у примітках.

Дотримання цих стандартів забезпечує уніфікований підхід до обліку

основних засобів та інших необоротних активів, підвищує достовірність фінансової звітності та сприяє ефективному управлінню активами підприємства.

Законодавчі та нормативні акти визначають методологічні засади формування інформації про основні засоби та її розкриття у фінансовій звітності. Податковий кодекс України, прийнятий з метою забезпечення узгодженості між податковим та бухгалтерським обліком, сприяє зменшенню розбіжностей та вирішенню спірних питань у цих сферах. Облік основних засобів також підпадає під ці позитивні зміни. Однак при порівнянні податкового та бухгалтерського законодавства [25; 26] виникають певні протиріччя, зокрема щодо критеріїв віднесення майна до основних засобів (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Порівняльна характеристика основних засобів у податковому та бухгалтерському обліку

Характеристика	Податковий облік	Бухгалтерський облік
Тип активу	Лише матеріальні об’єкти, що використовуються у господарській діяльності	Лише матеріальні об’єкти, незалежно від сфери використання
Тривалість використання	Більше одного року або операційного циклу	Більше одного року або операційного циклу
Призначення в діяльності	Використовується для власної господарської діяльності підприємства; невиробничі активи не амортизуються	Будь-який необоротний матеріальний актив, що відповідає критеріям, визнається основним засобом і підлягає амортизації
Мінімальна вартість	Після 23.05.2020 – 20 000 грн; до 23.05.2020 – 6 000 грн	Визначається внутрішньою обліковою політикою підприємства

Як видно з таблиці, податковий та бухгалтерський облік мають спільні критерії щодо матеріальності та строку використання основних засобів, проте відрізняються за критеріями господарського призначення та мінімальної вартості. Застосування цих норм дозволяє забезпечити точне відображення активів у фінансовій звітності та дотримання податкового законодавства, що сприяє ефективному управлінню майном підприємства.

Пункт 145.1 статті 145 Податкового кодексу України визначає податкову класифікацію основних засобів, яка базується на принципах бухгалтерської класифікації, застосованої у П(С)БО 7 «Основні засоби». Незважаючи на суттєву відповідність між назвами податкових груп та бухгалтерських субрахунків, існують певні відмінності у підходах до класифікації активів. Зокрема, податкове законодавство не виділяє категорію «інші необоротні матеріальні активи», натомість передбачає окрему групу «довгострокові біологічні активи», яка регулюється П(С)БО 30 «Біологічні активи».

Ще однією суттєвою відмінністю між податковим та бухгалтерським обліком є можливість переоцінки основних засобів. П(С)БО 7 передбачає, що підприємства мають право проводити переоцінку об’єктів у випадку, коли їх справедлива вартість істотно відрізняється від залишкової на дату складання балансу. Метою такої процедури є підвищення достовірності фінансової інформації та зближення її з реальними економічними умовами функціонування активів. У податковому обліку переоцінка не враховується, що призводить до виникнення різниць між податковою та балансовою вартістю об’єктів, впливаючи відповідно на величину амортизаційних відрахувань і фінансові результати підприємства. Таким чином, можливість переоцінки є інструментом, який дозволяє підвищити інформативність звітності, але водночас ускладнює процес узгодження бухгалтерських і податкових даних.

Відмінності у обліковому підході можуть виникати не лише на рівні національного законодавства, а й у порівнянні із загальноприйнятими міжнародними вимогами. У процесі поступової інтеграції України до світового економічного простору зростає значення Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), які орієнтовані на надання максимально об’єктивної та прозорої інформації про фінансовий стан підприємства для широкого кола користувачів. Порівняння вимог П(С)БО 7 та МСБО 16 свідчить про наявність як спільних підходів до трактування економічної

сутності основних засобів, так і низки концептуальних відмінностей щодо оцінки, амортизації та контролю за знеціненням активів.

Узагальнення відмінностей між національними та міжнародними стандартами щодо обліку основних засобів наведено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Порівняння підходів до обліку основних засобів за вітчизняними стандартами та МСФЗ

Параметр	П(С)БО 7 «Основні засоби» (Україна) [11]	МСФЗ 16 «Основні засоби» / IFRS 16 (Міжнародні стандарти) [12]
Визначення активу	Матеріальні активи, які утримуються для використання у виробництві, наданні послуг, здаванні в оренду або адміністративних та соціально-культурних функціях, і передбачається використовувати понад один рік або операційний цикл	Актив, що використовується для виробництва товарів, надання послуг, здачі в оренду або адміністративних цілей, і від якого очікується отримання економічної вигоди протягом кількох звітних періодів
Сфера використання	Виробництво, надання послуг, оренда, адміністративна та соціально-культурна діяльність	Виробництво, надання послуг, оренда, адміністративні цілі; виділяється облік прав користування та переоцінка активів
Строк корисного використання	Понад один рік або операційний цикл, якщо він перевищує рік	Очікуваний строк економічної вигоди протягом кількох звітних періодів; може враховувати переоцінку та зміну очікуваного терміну
Амортизація	Поступове перенесення вартості активу на вироблену продукцію; методи обираються підприємством	Обов’язкове нарахування амортизації протягом строку корисного використання; враховується знос та зміни вартості активу
Вартісне оцінювання	Первісна вартість придбання або створення; дозволена переоцінка за потреби	Первісна вартість, переоцінка до справедливої вартості, коригування на накопичену амортизацію та знецінення
Особливі моменти	Вітчизняні стандарти акцентують на довгостроковому використанні та матеріальній формі активів; деталізують облік в межах підприємства	МСФЗ додає увагу до оцінки справедливої вартості, переоцінки та впливу на фінансову звітність; більш гнучкий підхід до класифікації та переоцінки

Як видно з представленого порівняння, МСФЗ передбачають ширший підхід до оцінки активів, приділяючи увагу їх справедливій вартості, можливості переоцінки та тестуванню на знецінення [27; 28]. Натомість

П(С)БО мають більш регламентований характер і зосереджуються на уніфікації облікової політики в межах країни. Це зумовлює необхідність гармонізації національних стандартів із міжнародними з метою підвищення прозорості та достовірності фінансової звітності.

Ведення обліку та проведення аудиту основних засобів в Україні здійснюється на основі низки нормативно-правових актів, що встановлюють єдині принципи організації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності. До ключових документів, які застосовуються на всіх підприємствах, належать:

а) Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999, який визначає загальні принципи ведення бухгалтерського обліку та порядок розкриття інформації у фінансовій звітності [23];

б) План рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій і закладів, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999, що встановлює єдину систему рахунків для обліку господарських операцій [29];

в) П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (наказ Мінфіну № 87 від 31.03.1999), який регламентує склад та структуру фінансової звітності, включно з інформацією про основні засоби;

г) П(С)БО 7 «Основні засоби» (наказ Мінфіну № 92 від 27.04.2000), що визначає порядок визнання, оцінки, амортизації та списання основних засобів [13];

ґ) Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань (Наказ Мінфіну № 879 від 02.09.2014 р.), яке встановлює правила проведення інвентаризацій для забезпечення достовірного обліку [30].

Сучасна світова економіка характеризується високим рівнем взаємозалежності країн, що проявляється у багатьох сферах діяльності та підтверджує неминучість інтеграції України у глобальну економічну систему. У зв’язку з цим міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСФЗ) мають

суттєвий вплив на розвиток національної практики ведення обліку [31]. Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) розроблені з урахуванням МСФЗ, що дозволяє гармонізувати облік в Україні з міжнародними вимогами.

Водночас повне і беззастережне запровадження всіх положень МСФЗ може бути неприйнятним через специфіку українських умов господарювання [32]. Тому при адаптації міжнародних стандартів до національної практики доцільно здійснювати їх трансформацію та модифікацію, враховуючи особливості розвитку української економіки та перспективи довгострокового впровадження.

1.3 Методика аналізу ефективності використання основних засобів

Аналіз ефективності використання основних засобів є одним із ключових напрямів економічного аналізу діяльності підприємства. Саме від стану та результативності застосування основних засобів залежить рівень продуктивності праці, обсяг виробництва, собівартість продукції та кінцеві фінансові результати [33]. В умовах ринкової економіки та посилення конкурентного середовища підприємство, що не забезпечує належного рівня використання своїх виробничих потужностей, втрачає можливості для розвитку та може зазнати фінансової нестабільності.

Основною метою проведення аналізу є визначення рівня забезпеченості підприємства основними засобами, встановлення їхнього технічного стану, ступеня відновлення та ефективності використання, а також виявлення внутрішніх резервів для підвищення продуктивності та оптимізації виробничого процесу.

У межах цього напряму вирішуються такі завдання:

а) дослідження загальних тенденцій розвитку та вдосконалення

матеріально-технічної бази підприємства;

б) оцінювання динаміки змін основних засобів як у цілому, так і за окремими структурними складовими;

в) аналіз процесів оновлення, ліквідації та переміщення основних фондів;

г) характеристика якісного складу й рівня технічної придатності обладнання та інших елементів основних засобів;

ґ) визначення показників, що відображають ефективність їх експлуатації;

д) формування напрямів підвищення технічного рівня підприємства та його конкурентоспроможності;

е) пошук і обґрунтування можливих резервів, які сприятимуть зростанню результативності використання виробничих потужностей.

У процесі економічного аналізу застосовуються різноманітні методи, які забезпечують можливість комплексної оцінки рівня використання основних засобів та виявлення резервів підвищення їх віддачі. Вибір конкретного методу залежить від мети дослідження, інформаційної бази та особливостей діяльності підприємства [34]. При цьому доцільним є поєднання класичних інструментів економічного аналізу з сучасними методиками, що ґрунтуються на цифровій обробці даних. Узагальнену характеристику найбільш поширених методів аналізу ефективності використання основних засобів подано у таблиці 1.7.

Як свідчать дані таблиці 1.7, жоден із методів аналізу не є універсальним, оскільки кожен з них має певні переваги та обмеження. Саме тому для забезпечення об’єктивності результатів необхідним є комплексне застосування різних методичних підходів. Поєднання коефіцієнтного, факторного та економіко-математичного аналізу дозволяє не лише визначити поточний рівень ефективності використання основних засобів, але й здійснити прогнозування тенденцій їх розвитку, що є важливою передумовою прийняття стратегічних управлінських рішень [35].

Таблиця 1.7 – Основні методи аналізу ефективності використання основних засобів

Метод аналізу	Сутність	Недоліки	Переваги
Горизонтальний	Порівняння показників у динаміці за кілька періодів	Виявляє тенденції змін, динаміку розвитку	Не враховує вплив окремих факторів
Вертикальний	Структурний аналіз у межах одного звітного періоду	Дозволяє оцінити структуру ОЗ і частку їх окремих видів	Дає лише статичну картину без урахування змін у часі
Коефіцієнтний	Розрахунок системи показників ефективності (фондовіддача, фондоємність)	Надає кількісну оцінку ефективності	Потребує коректних вихідних даних та додаткових розрахунків
Порівняльний	Порівняння з іншими підприємствами або середньогалузевими даними	Дозволяє оцінити конкурентні позиції	Складність отримання достовірної галузевої інформації
Факторний	Визначення впливу окремих факторів на результати	Допомагає виявити причини змін ефективності	Складність побудови факторних моделей
Економіко-математичний	Використання моделей, прогнозів та бізнес-аналітики (BI-систем)	Дає можливість прогнозувати майбутні тенденції, застосовувати цифрові інструменти	Високі вимоги до інформаційної бази та кваліфікації аналітиків

Система показників для оцінки ефективності використання основних засобів включає узагальнюючі та конкретні показники, зокрема фондовіддачу, фондомісткість і рентабельність основних засобів [36, с. 94].

Для комплексної характеристики ефективності використання основних засобів застосовуються такі основні показники:

1. Фондовіддача (Фв) – показник, що характеризує ефективність використання основних засобів. Він показує, який обсяг продукції або виручки припадає на одну гривню вартості основних засобів. Високе значення свідчить про раціональне використання ресурсів підприємства та ефективну експлуатацію виробничого потенціалу. Зростання фондовіддачі є позитивною тенденцією, що відображає підвищення ефективності використання капіталу. Розраховується за формулою (1.1):

$$Ф_в = \frac{Q}{С_{сер}} \quad (1.1)$$

де Q – обсяг виготовленої продукції (виручка від реалізації),

$С_{сер}$ – середньорічна вартість основних засобів.

2. Фондоємність (Фє) – обернений показник фондовіддачі. Він характеризує, скільки основних засобів необхідно для виробництва 1 грн продукції. Чим нижчий цей показник, тим економічніше використовуються ресурси підприємства (формула 1.2).

$$Ф_є = \frac{С_{сер}}{Q} \quad (1.2)$$

де $С_{сер}$ – середньорічна вартість основних засобів,

Q – обсяг виготовленої продукції (виручка від реалізації)

3. Фондоозброєність (Фо) – відображає ступінь забезпеченості працівників основними засобами. Високий рівень фондоозброєності свідчить про сучасну технічну базу, однак для ефективності необхідно, щоб цей показник супроводжувався зростанням продуктивності праці (формула 1.3).

$$Ф_о = \frac{С_{сер}}{Ч} \quad (1.3)$$

де $С_{сер}$ – середньорічна вартість основних засобів,

$Ч$ – середньооблікова чисельність персоналу.

4. Коефіцієнт зносу (Кз) – показник, що визначає частку основних засобів, які втратили свої первинні споживчі властивості внаслідок фізичного або морального старіння. Він характеризує ступінь зношеності матеріально-

технічної бази підприємства та використовується для оцінки її технічного стану. Високе значення показника є негативним сигналом, адже свідчить про зниження ефективності використання основних засобів і необхідність їх модернізації або заміни. Розраховується за формулою (1.4):

$$К_з = \frac{З}{П_в} \quad (1.4)$$

де *З* – сума зносу основних засобів,

$П_в$ – їх первісна вартість.

5. Коефіцієнт придатності (Кп) – показує, яка частина вартості основних засобів придатна для подальшої експлуатації. Він є протилежним до коефіцієнта зносу і відображає реальний потенціал використання основних фондів (формула 1.5).

$$К_п = \frac{З_в}{П_в} \quad (1.5)$$

де *$З_в$* – залишкова вартість основних засобів,

$П_в$ – їх первісна вартість.

6. Коефіцієнт оновлення (Ко) – характеризує інтенсивність оновлення основних засобів упродовж аналізованого періоду. Високе значення цього показника є свідченням активної інвестиційної політики підприємства та його орієнтації на розвиток (формула 1.6).

$$К_о = \frac{О}{С_к} \text{ x } 100\% \quad (1.6)$$

де *О* – вартість нових основних засобів, введених у дію за звітний період,

$С_к$ – вартість основних засобів на кінець періоду.

7. Коефіцієнт вибуття (Кв) – демонструє, яка частка основних засобів вибула за певний період. Якщо цей показник перевищує коефіцієнт оновлення, це свідчить про скорочення виробничого потенціалу підприємства та зростання ризику технологічного відставання, оскільки вибуття активів не компенсується їх оновленням (формула 1.7).

$$К_в = \frac{в}{С_п} \text{ x } 100\% \quad (1.7)$$

де *В* – вартість основних засобів, що вибули протягом періоду,

$C_п$ – вартість основних засобів на початок періоду.

Комплексне використання вищенаведених коефіцієнтів дозволяє не лише кількісно оцінити ефективність функціонування основних засобів, але й встановити баланс між їх оновленням і вибуттям, визначити ступінь їх зношеності та рівень забезпеченості виробничого процесу [37]. З позиції стратегічного управління важливим є не лише аналіз поточного стану, але й виявлення тенденцій, що формують основу для планування модернізації та інноваційного розвитку підприємства.

Перед проведенням практичних розрахунків доцільно систематизувати методику аналізу ефективності використання основних засобів. Це дозволяє чітко визначити послідовність етапів аналізу, застосовувані методи та інструменти, а також очікувані результати на кожному кроці. Систематизована таблиця допомагає аналітику або керівнику підприємства одразу бачити: які дані збираються, які показники розраховуються, на які фактори слід звертати увагу та які управлінські рішення можна прийняти на основі отриманих результатів.

Під час проведення аналізу стану та використання основних засобів першочерговим етапом виступає визначення їх середньорічної вартості з подальшим дослідженням динаміки цього показника у часовому розрізі.

Особливу увагу слід приділяти співставленню темпів зміни вартості основних засобів із темпами приросту виробничої діяльності. З позиції економічної ефективності найбільш оптимальною є ситуація, коли зростання виробничих результатів перевищує темпи збільшення вартості основних засобів, що свідчить про їх більш раціональне та продуктивне використання [38].

Комплексний аналіз основних засобів дає змогу оцінити їх технічний стан, рівень ефективності використання, динаміку відтворення та обґрунтувати потребу в оновленні виробничого потенціалу підприємства. Узагальнену методику такого аналізу подано в таблиці 1.8.

На основі представленої таблиці можна зробити висновок, що ефективність використання основних засобів оцінюється комплексно, із врахуванням кількісних та якісних характеристик, факторів внутрішнього і зовнішнього впливу, а також перспектив розвитку підприємства. Такий підхід забезпечує не лише ретроспективний аналіз, але й прогнозування майбутніх показників, дозволяє ідентифікувати резерви підвищення ефективності та розробляти обґрунтовані управлінські рішення щодо оновлення і модернізації обладнання.

Комплексна методика, представлена в таблиці, сприяє стратегічному управлінню виробничими потужностями підприємства, підвищенню продуктивності праці, оптимізації витрат та зміцненню фінансової стабільності. Вона виступає основою для планування інвестиційної діяльності, розвитку матеріально-технічної бази та забезпечення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Такий системний підхід до оцінки ефективності основних засобів дозволяє враховувати взаємозв’язок між технічним станом обладнання, структурою основних фондів, обсягами виробництва та продуктивністю праці. Він забезпечує можливість не лише визначати поточний рівень ефективності, а й ідентифікувати резерви для його підвищення, виявляти слабкі місця у використанні матеріально-технічної бази та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо модернізації та оновлення обладнання.

Таблиця 1.8 – Методика комплексного аналізу ефективності використання основних засобів

Етап аналізу	Основні дії	Використовувані методи	Приклади показників / інструментів	Очікувані результати
Збір і систематизація даних	Формування статистичної та бухгалтерської інформації про основні засоби, їх первісну та залишкову вартість, вибуття та введення	Аналіз первинних документів, бухгалтерські дані	Баланс основних засобів, оборотна відомість, облік амортизації	Повна інформаційна база для розрахунків та подальшого аналізу
Кількісна оцінка ефективності	Розрахунок основних коефіцієнтів ефективності	Коефіцієнтний аналіз	Фв, Фє, Фо, Кз, Кп, Ко, Кв	Визначення поточного рівня ефективності використання основних засобів
Виявлення факторів впливу	Аналіз причин змін ефективності	Факторний аналіз, порівняльний аналіз	Вплив зносу, структури обладнання, продуктивності праці, зовнішніх економічних умов	Ідентифікація основних факторів, що визначають результати ефективності
Пошук резервів підвищення ефективності	Виявлення можливостей оптимізації та підвищення результативності	Моделювання сценаріїв, економіко-математичні методи	Скорочення простоїв, модернізація обладнання, оптимізація чисельності персоналу	Розробка практичних рекомендацій для підвищення ефективності використання основних фондів
Прогнозування та планування розвитку	Прогноз майбутньої ефективності основних засобів	Прогнозування, цифрові BI-системи, сценарне моделювання	Тенденції фондовіддачі, оновлення обладнання, терміни амортизації	Планування капітальних вкладень, стратегічне оновлення та модернізація основних засобів
Візуалізація результатів	Подання даних у наочній формі для управлінських рішень	Графіки динаміки, інтегровані таблиці, діаграми	Динаміка фондовіддачі, зносу та оновлення, факторні діаграми	Забезпечення наочності результатів, підвищення обґрунтованості управлінських рішень

Крім того, застосування факторного та економіко-математичного аналізу дозволяє не лише оцінювати поточний технічний стан основних засобів, а й формувати комплексний прогноз їх розвитку з урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх чинників. Такі методи забезпечують можливість моделювання різних сценаріїв використання виробничого потенціалу, визначення оптимальних напрямів капітальних інвестицій, розрахунку потреби у модернізації та оцінки очікуваної ефективності майбутніх інвестиційних рішень. Факторний підхід дає змогу виявити ключові чинники, що впливають на зміну фондовіддачі, продуктивності та виробничої потужності, що є важливим для розробки цільових управлінських заходів.

Економіко-математичні методи, у свою чергу, дозволяють проводити оптимізаційні розрахунки, визначати раціональне співвідношення між вартістю оновлення та очікуваними економічними вигодами, оцінювати можливі ризики та коливання ефективності у різних умовах функціонування підприємства. Це значно підвищує точність планування та робить процес управління основними засобами більш науково обґрунтованим.

В умовах сучасної конкурентної економіки, швидкого технологічного прогресу та зростання вимог до продуктивності використання ресурсів, застосування комплексної методики аналізу основних засобів стає ключовим інструментом стратегічного управління підприємством. Вона сприяє підвищенню продуктивності праці, скороченню витрат на утримання і ремонт обладнання, забезпеченню рівномірного завантаження виробничих потужностей та зміцненню фінансової стабільності підприємства.

Більш того, комплексний підхід дозволяє своєчасно виявляти проблемні ділянки, визначати потребу у технічному переоснащенні, оптимізувати структуру активів та підвищувати інноваційний потенціал підприємства. Завдяки цьому забезпечується не лише підтримка безперервності виробничого процесу, а й створюються умови для підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Отже, вивчення теоретичних засад обліку та аналізу основних засобів

засвідчило їх визначальне значення у формуванні виробничого потенціалу підприємства, забезпеченні безперервності технологічних процесів та підтриманні конкурентних переваг на ринку. Основні засоби виступають не лише матеріальною основою виробництва, а й стратегічним ресурсом, ефективність використання якого безпосередньо впливає на продуктивність праці, собівартість продукції та фінансові результати діяльності [39]. Незважаючи на наявність розвиненої нормативно-правової бази, між окремими її елементами все ще спостерігаються методологічні відмінності, зокрема між податковими та бухгалтерськими підходами до оцінки та амортизації, що вимагає уважного застосування норм і може впливати на достовірність відображення вартості активів у фінансовій звітності.

Аналіз співвідношення національних стандартів бухгалтерського обліку та МСФЗ показав тенденцію до поступової гармонізації регулювання, проте міжнародні стандарти залишаються більш орієнтованими на відображення економічної сутності операцій, справедливої вартості активів та розкриття всього спектра ризиків, пов’язаних із їх використанням. Це свідчить про необхідність подальшої адаптації вітчизняної облікової методології до вимог глобального економічного середовища, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню прозорості та аналітичності фінансової звітності українських підприємств.

Узагальнюючи проведене дослідження, можна зазначити, що правильна класифікація, своєчасна оцінка та раціонально організований облік основних засобів є необхідною умовою формування достовірної інформаційної бази для ефективних управлінських рішень. Подальше вдосконалення системи обліку повинно ґрунтуватися на поєднанні чинних нормативних вимог із сучасними підходами до управління активами, включаючи цифровізацію, застосування автоматизованих систем контролю, оновлення технічної документації та використання гнучких методів оцінки. Комплексне впровадження таких підходів забезпечить підвищення ефективності господарської діяльності підприємств та сприятиме їх стабільному розвитку.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА АТ «МОТОР СІЧ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

АТ «Мотор Січ» є одним із провідних підприємств авіаційної та промислової галузі України, спеціалізуючись на виробництві авіаційних двигунів, енергетичного обладнання та комплектуючих до них [40]. Підприємство має стратегічне значення для національної економіки та обороноздатності країни, оскільки забезпечує випуск критично важливих виробів для авіаційної техніки та енергетичного сектору.

Юридична адреса: 69068, Запорізька область, м. Запоріжжя, Шевченківський район, проспект Моторобудівників, будинок 15.

АТ «Мотор Січ» зареєстроване як юридична особа 25.05.1994 р. відповідно до вимог законодавства України, що відображено у Статуті підприємства (редакція № 22). Підприємство має ідентифікаційний код 14307794 в ЄДРПОУ. Статутний капітал сформовано у сумі 280 528 650,00 грн [41].

Підприємство має низку відокремлених підрозділів у різних регіонах України, що забезпечує географічну диверсифікацію виробництва та розширює можливості логістики і збуту.

До структури підприємства АТ «Мотор Січ», без права юридичної особи, входять такі відокремлені підрозділи, структурні одиниці [42]:

а) Запорізький машинобудівний завод ім. В. І. Омельченка – спеціалізується на випробуванні авіаційних двигунів, збірці та тестуванні газотурбінних електростанцій ЕГ-1000 та ЕГ-6000, а також на ливарному виробництві;

б) Волочиський машинобудівний завод – виробництво багатотиражних деталей та метизів для авіадвигунів, створення електростанцій ЕГ-1000МС, ПАЕС-2500, виробництво та збирання енергопроводів ГТЕ-МС-2,5, АІ2500М;

в) Комбінат харчування, що забезпечує працівників товариства необхідними продуктами харчування та веде роздрібну торгівлю продуктами харчування та продовольчими товарами;

г) Оздоровчі комплекси «Прибій», «Мотор» «Маяк» та санаторій «Райдуга», що створені для реалізації путівок та організації відпочинку для працівників підприємства та їхніх сімей;

ґ) Спортивний комплекс – забезпечує фізкультурно-оздоровчу діяльність працівників підприємства;

д) Санаторій-профілакторій, основним напрямком діяльності якого є забезпечення лікування та оздоровлення працівників товариства;

е) Авіакомпанія «Мотор Січ» забезпечує вантажні та спеціальні перевезення для потреб підприємства, базується у Запоріжжі з представництвами в Києві та Стамбулі; пасажирські рейси призупинені через військові дії, проте вантажні здійснюються в обмеженому режимі;

є) Медико-санітарна частина – надає медичне обслуговування працівникам підприємства;

ж) Центр дошкільної освіти – організовує дошкільну підготовку дітей співробітників;

з) Київський агрегатний завод, основною діяльністю даного заводу є роботи з ремонту авіаційних двигунів та їх комплектуючих, організація та проведення заходів рекламно-виставкового характеру;

и) Вінницький авіаційний завод – виробляє авіаційні двигуни та техніку, займається будівництвом повітряних і космічних літальних апаратів;

і) Лубенський верстатобудівний завод, характер виробництва зосереджений на виготовленні різних видів верстатів, сільськогосподарської продукції, капітальному ремонті та модернізації верстатів та обладнання.

АТ «Мотор Січ» функціонує у формі акціонерного товариства та

перебуває у державній власності. Управління корпоративними правами здійснює Фонд державного майна України, а за галузевим напрямом діяльність підприємства координується Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України як частини оборонно-промислового комплексу.

Згідно з Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД), АТ «Мотор Січ» здійснює багатопрофільну господарську діяльність, що поєднує авіаційне, енергетичне та машинобудівне виробництво. Структура підприємства охоплює як основні, так і допоміжні напрями діяльності, спрямовані на розробку, виготовлення, ремонт і обслуговування авіаційних двигунів, а також на випуск енергетичного та промислового обладнання. Така диверсифікація дозволяє підприємству забезпечувати стабільність функціонування, підвищувати конкурентоспроможність і розширювати ринки збуту.

Узагальнена характеристика основних видів економічної діяльності АТ «Мотор Січ» наведена в таблиці 2.1 [42].

Таблиця 2.1 – Основні види економічної діяльності АТ «Мотор Січ»

Код КВЕД	Найменування виду діяльності	Значення для підприємства
30.30	Виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування	Формує основну спеціалізацію підприємства та визначає його стратегічне місце у світовій авіаційній промисловості
25.99	Виробництво інших готових металевих виробів, н.в.і.у	Сприяє забезпеченню власних виробничих потреб у деталях, вузлах і металевих конструкціях, підвищує рівень внутрішньої кооперації та знижує залежність від сторонніх постачальників
27.11	Виробництво електродвигунів, генераторів і трансформаторів	Розширює диверсифікацію виробництва, дозволяє виготовляти комплектуючі для енергетичних систем і газотурбінних електростанцій, що підвищує конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках.
52.23	Допоміжне обслуговування авіаційного транспорту	Забезпечує післяпродажне обслуговування, ремонт та технічну підтримку авіаційної техніки, формуючи сервісний напрям діяльності та підвищуючи лояльність

За географічною ознакою ринки збуту АТ «Мотор Січ» можна розподілити наступним чином:

а) внутрішній ринок – ринок України, на якому підприємство забезпечує потреби авіаційної та енергетичної галузей;

б) зовнішній ринок – далеке зарубіжжя, передусім країни Європи, Азії та Близького Сходу. Поставки до країн СНД фактично згорнуті через політичні та економічні обмеження, тому основна експортна діяльність підприємства спрямована на нові міжнародні ринки.

Особливістю технологічного процесу на АТ «Мотор Січ» є високий рівень автоматизації та застосування сучасного обладнання, що включає верстати з ЧПУ, лазерні системи, 3D-технології, а також ливарне та термічне виробництво. Підприємство здійснює повний цикл виготовлення авіадвигунів і газотурбінних установок – від розробки та проектування до складання, випробувань, технічного обслуговування та ремонту. Використання модульного підходу в конструюванні дозволяє адаптувати продукцію під різні типи літаків, вертольотів та промислові газотурбінні агрегати. Усі етапи виробництва контролюються системою якості, сертифікованою за міжнародними стандартами ISO 9001 та вимогами Авіаційного регістру МАК, що забезпечує надійність і довговічність продукції підприємства.

Основна діяльність АТ «Мотор Січ» зосереджена на виробництві авіаційних двигунів та агрегатів, що визначає стратегічне значення підприємства як одного з ключових суб’єктів авіабудівної галузі України та світу. Розвинена система допоміжних напрямів – зокрема ремонт, технічне обслуговування авіаційної техніки, виготовлення обладнання загальномашинобудівного призначення та енергетичних установок – забезпечує багатопрофільність виробництва, підвищує економічну стійкість і гнучкість компанії в умовах мінливого ринкового середовища. Така структура господарської діяльності формує основу для подальшого дослідження організаційно-економічних характеристик підприємства, оцінки його виробничого потенціалу та ефективності використання ресурсів.

Для узагальненої оцінки структури продукції було сформовано умовний розподіл основних напрямів діяльності підприємства (рис.2.1).

Рисунок 2.1 – Структура продукції АТ «Мотор Січ» за основними її видами

Як видно з діаграми, найбільшу частку у структурі продукції АТ «Мотор Січ» становлять авіаційні газотурбінні двигуни, які залишаються базовим та стратегічно важливим напрямом діяльності підприємства. Значну частину займають промислові газотурбінні установки, що використовуються в енергетичній сфері та газотранспортній інфраструктурі. Окремими напрямами є ремонт та сервісне обслуговування двигунів, а також виробництво побутової та технічної продукції, що формує незначну частку номенклатури.

Представлений розподіл показує широку спеціалізацію підприємства та його здатність забезпечувати функціонування як авіаційного сектору, так і промислової енергетичної інфраструктури. Це підтверджує важливу роль АТ «Мотор Січ» у високотехнологічному сегменті машинобудування України.

Для комплексного ознайомлення з виробничим потенціалом АТ «Мотор

Січ» у таблиці 2.2 наведено основні типи авіаційних та промислових газотурбінних установок, що випускаються підприємством.

Таблиця 2.2 – Основні моделі авіаційних та промислових газотурбінних установок АТ «Мотор Січ»

Тип установки	Моделі та варіанти	Потужність (МВт)	Сфера застосування та особливості
Авіаційні двигуни	АІ-222, АІ-322, Д-18Т, ТВЗ-117, Д-136	1,5–18,0	Використовуються в навчально-бойових літаках, вертольотах, транспортних літаках, зокрема для літаків типу Як-130, L-15, Ан-124 «Руслан», Мрія, вертольотів серій Мі, Ка.
Газотурбінні приводи	ГТД-110, ГТД-110М	110	Призначені для енергетичних установок, газоперекачувальних станцій, забезпечують стабільне транспортування газу.
Газотурбінні електростанції	ГТЕС-110, ГТЕС-110М	110	Використовуються для виробництва електричної енергії в умовах високих навантажень.
Газоперекачувальні агрегати	ГПА-110, ГПА-110М	110	Застосовуються в газоперекачувальних станціях для забезпечення стабільного транспортування газу.
Газотурбінні установки для ТЕС	ГТУ-110, ГТУ-110М	110	Призначені для теплових електростанцій, забезпечують високу ефективність та надійність.
Мобільні газотурбінні установки	МГТУ-110, МГТУ-110М	110	Використовуються для швидкого розгортання енергопостачання в польових умовах або в зонах надзвичайних ситуацій.
Газотурбінні установки для промислових підприємств	ГТПП-110, ГТПП-110М	110	Забезпечують енергопостачання для великих промислових підприємств, таких як металургійні комбінати або хімічні заводи.
Газотурбінні установки для водопостачання та водовідведення	ГТВП-110, ГТВП-110М	110	Використовуються для забезпечення енергопостачання об'єктів водопостачання та водовідведення.

З наведених даних видно, що АТ «Мотор Січ» володіє значним виробничим потенціалом і здатністю забезпечувати потреби як внутрішнього, так і зовнішнього ринку у високотехнологічних продуктах. Висока різноманітність моделей та потужностей дозволяє підприємству

диверсифікувати виробничу програму, зміцнювати конкурентні позиції на світовому ринку та впроваджувати сучасні технології в авіаційній та енергетичній галузях.

За узагальненими даними з відкритих джерел (до 2022 р.), частка експорту у структурі реалізації АТ «Мотор Січ» традиційно була високою та становила 70-85% загального обсягу продажів. Такий рівень обумовлений широкою географією постачань двигунів та високим попитом на ремонт і сервісне обслуговування за кордоном.

До 2022 року АТ «Мотор Січ» здійснювало виробничу діяльність у тісній кооперації з низкою українських і закордонних постачальників. Серед українських контрагентів ключову роль відігравали АТ «ФЕД» (паливна автоматика), ДП «Івченко-Прогрес» (конструкторська співпраця та комплектуючі), ПАТ «Дніпроспецсталь», ЗТМК та «Запоріжсталь» (металургійна продукція та жароміцні сплави), ХАРП (підшипникові вузли).

До переліку іноземних постачальників матеріалів та спеціальних компонентів у докризовий період входили TIMET та ATI Metals (США) – постачальники титанових та жароміцних сплавів, SKF (Швеція) – підшипникова продукція, а також окремі виробники електронних компонентів із країн ЄС.

АТ «Мотор Січ» не має прямих конкурентів в Україні, однак серед зарубіжних конкурентів в області наземної техніки є такі компанії, як Solar Turbines (США), Pratt & Whitney (Канада), Rolls-Royce (Англія), General Electric (США), Siemens AG (Німеччина), Kawasaki (Японія) та інші.

Для забезпечення ефективного функціонування АТ «МОТОР СІЧ» передбачено систему управлінських органів, до складу яких входять:

а) загальні збори – вищий орган Товариства;

б) наглядова рада – контролюючий та регулюючий орган Товариства;

в) рада директорів – виконавчий орган Товариства;

г) ревізійна комісія – контрольний орган Товариства [41, с.23].

Організаційна структура підприємства є основою його ефективного

функціонування, визначаючи взаємодію між підрозділами та розподіл повноважень. У випадку АТ «Мотор Січ» вона побудована таким чином, щоб забезпечити оптимальне управління та координацію всіх процесів. На рисунку 2.2 представлена організаційна структура компанії, яка включає основні керівні та функціональні підрозділи.

Організаційна структура АТ «Мотор Січ» має лінійно-функціональний характер. На чолі підприємства перебуває генеральний директор, якому підпорядковуються технічний директор, директори з виробництва, якості, маркетингу та фінансовий директор. Такий розподіл забезпечує ефективну координацію діяльності підрозділів, підвищує оперативність прийняття рішень і сприяє досягненню стратегічних цілей підприємства.

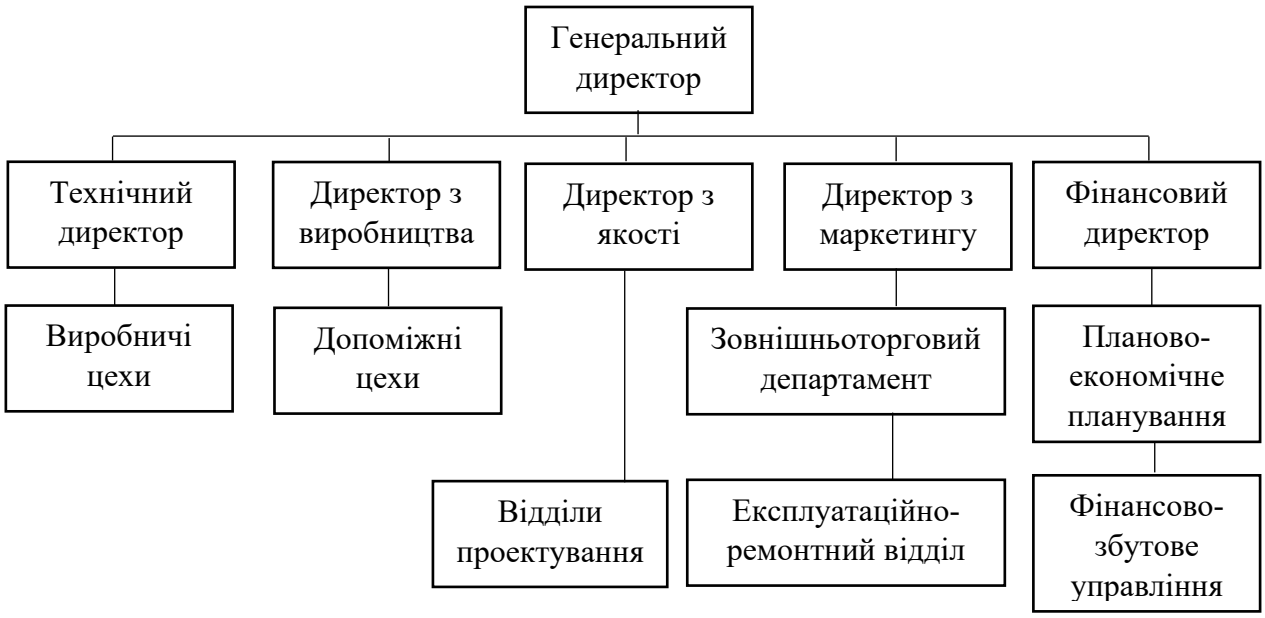

Рисунок 2.2 – Організаційна структура АТ «Мотор Січ»

Технічна база підприємства характеризується високим рівнем оснащення, що забезпечує повний цикл виробництва – від проектно-конструкторських розробок до випробувань готової продукції. Значна частина технологічного обладнання була модернізована в останні роки з урахуванням вимог міжнародних стандартів якості ISO 9001 та EN 9100. Крім того,

підприємство активно впроваджує сучасні системи технічного контролю й автоматизації виробничих процесів, що дозволяє підвищувати точність виготовлення деталей та скорочувати виробничі цикли.

АТ «Мотор Січ» має сертифіковані випробувальні лабораторії та стенди, які дозволяють проводити комплексні випробування авіадвигунів і газотурбінних установок на всіх етапах їх життєвого циклу. Це створює передумови для високого рівня якості продукції, стабільності експлуатаційних характеристик та відповідності міжнародним нормам у сфері авіаційної безпеки. Наявність власної науково-дослідної бази та інженерно-технічного персоналу забезпечує можливість постійного вдосконалення технологій і розширення номенклатури виробів.

Економічний аналіз діяльності підприємства здійснено на основі фінансової звітності та внутрішніх даних ВП ЗМЗ імені В. А. Омельченка АТ «Мотор Січ», що забезпечує достовірність проведених розрахунків та об’єктивність отриманих результатів та дозволяє повною мірою оцінити реальний стан і тенденції розвитку підприємства.

Для оцінки фінансово-економічного становища підприємства важливим є дослідження базових показників, що відображають масштаби його діяльності та результативність функціонування у динаміці. До таких показників належать обсяг доходу, чистий фінансовий результат, загальна величина активів та рівень зобов’язань. Аналіз цих індикаторів дозволяє простежити вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на діяльність підприємства, визначити тенденції зміни фінансової стійкості та ефективності використання ресурсів. Дослідження їх взаємозв’язків також дає змогу встановити причини коливань фінансових результатів і визначити можливі напрями підвищення ефективності управління. У сукупності ці показники формують інформаційне підґрунтя для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та подальшого стратегічного розвитку підприємства. Узагальнені фінансові дані АТ «Мотор Січ» за 2019–2020 рр. наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Фінансові показники АТ «Мотор Січ» за 2019-2020 рр.

Рік	Дохід, тис. грн	Чистий прибуток/збиток тис. грн	Активи тис. грн	Зобов'язання, тис. грн
2020	3 201	-11 357	1 239 010	35 796
2019	4 168	-3 067	1 352 590	33 625

Як видно з наведених даних, у 2020 році підприємство отримало дохід у розмірі 3 201 тис. грн, що на 967 тис. грн (-23,2 %) менше порівняно з попереднім роком. Зменшення обсягу реалізації супроводжувалося погіршенням фінансового результату: чистий збиток зріс з -3 067 тис. грн у 2019 році до -11 357 тис. грн у 2020 році, тобто більш ніж утричі. Це свідчить про істотне погіршення результативності фінансової діяльності та зниження ефективності використання доходів.

Активи підприємства у 2020 році становили 1 239 010 тис. грн, що на 113 580 тис. грн (-8,4 %) менше порівняно з 2019 роком. Зменшення вартості активів вказує на скорочення ресурсної бази підприємства. Водночас обсяг зобов'язань зріс із 33 625 тис. грн до 35 796 тис. грн (+6,5 %), що свідчить про підвищення боргового навантаження, хоча його частка в загальній структурі пасивів залишається незначною.

У цілому наведені показники демонструють одночасне зниження доходів, збільшення збитковості та скорочення активів за незначного зростання зобов'язань. Така динаміка характеризує ускладнення фінансово-економічних умов функціонування ВП ЗМЗ імені В. А. Омельченка АТ «Мотор Січ» у 2020 році порівняно з 2019 роком.

У процесі господарської діяльності підприємства головними узагальнюючими показниками ефективності є обсяг реалізації продукції, величина прибутку та рентабельність. Вони відображають кінцеві результати використання ресурсів підприємства, рівень організації виробництва та управління, а також здатність підприємства забезпечувати стабільний фінансовий результат у динаміці.

Для оцінки загальної ефективності господарювання проведено аналіз

основних фінансових показників за даними звіту про фінансові результати (Додаток А). Порівняльні дані за 2019-2020 роки наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Основні показники фінансово-результативної діяльності підприємства АТ «Мотор Січ» за 2019-2020 рр.

Показник	Код рядка	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	Відхилення (+/–)	Темп зростання, %
Чистий дохід від реалізації продукції	2000	4 168	3 201	-967	76,8
Собівартість реалізованої продукції	2050	3 541	2 631	-910	74,3
Валовий прибуток	2090	627	570	-57	90,9
Фінансовий результат від операційної діяльності	2195	-29	-8 064	-8 035	27 806,9
Чистий фінансовий результат (прибуток)	2355	-3 067	-11 357	-8 290	370,4

Дані таблиці 2.4 відображають, що відбулося зниження чистого доходу від реалізації продукції на 967 тис. грн, або до 76,8 % рівня 2019 року. Це свідчить про скорочення обсягів продажу та зменшення ринкової активності підприємства. Попри те, що собівартість реалізованої продукції також зменшилася на 910 тис. грн (темп зростання 74,3 %), зниження витрат не забезпечило збереження позитивного валового результату. Валовий прибуток зменшився на 57 тис. грн, що становить лише 90,9 % від рівня попереднього року.

Особливо негативною є динаміка показників операційної діяльності. Операційний результат зменшився на 8 035 тис. грн, а темп зростання становив 27 806,9 %, що означає різке поглиблення операційного збитку та свідчить про недостатню ефективність виробничо-комерційної діяльності.

Підсумковий фінансовий результат також демонструє різке погіршення: чистий збиток збільшився на 8 290 тис. грн і у 2020 році сягнув 11 357 тис. грн, що становить 370,4 % рівня 2019 року. Така тенденція вказує на значне підвищення фінансового навантаження, зниження рентабельності та ослаблення фінансової стійкості підприємства.

У цілому, представлені показники засвідчують, що у 2020 році АТ «Мотор Січ» зіткнулося з комплексним погіршенням результатів діяльності, що зумовлює необхідність підвищення ефективності управління витратами, оптимізації виробничих процесів та перегляду фінансової політики.

На основі балансу (Додаток Б) проведено оцінку динаміки структури активів та зобов'язань підприємства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Структура активів і зобов'язань підприємства за 2020р.

Показник	Початок року	Кінець року	Відхилення (+/–)	Питома вага на кінець року, %
Необоротні активи	413 063	421 532	+8 469	34,0
Оборотні активи	939 527	817 879	-121 649	66
Поточні зобов'язання	33 625	35 796	+2 171	2,9
Баланс (валюта)	1 352 590	1 239 010	-113 580	100,0

Подані дані свідчать про певні зміни у структурі майна та джерел його формування на підприємстві протягом аналізованого періоду. Загальна валюта балансу на кінець року зменшилася на 113 580 тис. грн, що вказує на скорочення масштабів господарської діяльності та ресурсної бази підприємства.

Необоротні активи зросли на 8 469 тис. грн, а їх частка у загальній структурі балансу підвищилася до 34 %. Це може свідчити про підтримання або часткове оновлення виробничого потенціалу, зокрема основних засобів.

Оборотні активи, навпаки, зменшилися на 121 649 тис. грн, що зумовило скорочення їх питомої ваги до 66 %. Таке зниження є сигналом про погіршення ліквідності підприємства, оскільки саме оборотні активи забезпечують виконання поточних зобов'язань і безперервність операційної діяльності.

Поточні зобов'язання за звітний період зросли на 2 171 тис. грн. Проте їх частка у структурі балансу залишається незначною (2,9 %), що свідчить про відносно невеликий рівень короткострокових ризиків. Однак з огляду на зменшення оборотних активів навіть незначне зростання поточної

заборгованості може створювати додатковий тиск на платоспроможність.

Загалом структура активів і капіталу підприємства характеризується переважанням оборотних активів, проте негативна динаміка їх скорочення на фоні зменшення валюти балансу може вказувати на обмеження фінансових можливостей та необхідність посилення контролю за ліквідністю та ефективністю використання оборотних ресурсів.

Для оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами розраховано основні фінансові коефіцієнти (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Показники ліквідності та фінансової стійкості за 2020 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Норма	Оцінка
Поточна ліквідність	27,94	22,85	1,5–2,5	дуже висока
Швидка ліквідність	0,23	0,35	0,7–1,0	низька
Абсолютна ліквідність	0,11	0,10	0,2–0,35	низька
Коефіцієнт автономії	0,98	0,97	≥ 0,5	стійка структура
Коефіцієнт заборгованості	0,02	0,03	≤ 0,5	низька

Дані таблиці 2.6 свідчать про специфічну структуру ліквідності та фінансової стійкості підприємства протягом аналізованого періоду. Показник поточної ліквідності значно перевищує нормативні межі (27,94 на початок року та 22,85 на кінець року), що характеризує надмірний рівень покриття поточних зобов’язань оборотними активами. Це означає, що підприємство має суттєву кількість ресурсів, які не використовуються достатньо ефективно.

Показники швидкої та абсолютної ліквідності перебувають на недостатньому рівні, що свідчить про обмеженість найбільш мобільних активів. Підприємство істотно залежить від запасів, а реальний запас платоспроможності в короткостроковому періоді є невисоким.

Разом з тим коефіцієнт автономії протягом двох періодів залишається на рівні 0,97–0,98, що значно вище нормативу. Це підтверджує формування стійкої структури капіталу, у якій домінує власний капітал, а залежність від позикових ресурсів мінімальна. Низькі значення коефіцієнта заборгованості

додатково підкреслюють низький рівень фінансових ризиків.

У цілому підприємство характеризується високою фінансовою стійкістю, проте структура ліквідності потребує оптимізації для забезпечення більш збалансованого управління оборотними ресурсами.

Контрольно-ревізійна робота є невід'ємною частиною системи управління підприємством і спрямована на забезпечення законності, достовірності та ефективності господарських операцій. Основними завданнями контрольно-ревізійної діяльності є: перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку, збереження матеріальних цінностей, раціональне використання фінансових ресурсів, а також попередження зловживань і фінансових порушень.

На підприємстві здійснюється як внутрішній контроль, що проводиться службами самого підприємства (бухгалтерією, економічним відділом), так і зовнішній аудит, який виконується незалежними аудиторами. Результати контрольно-ревізійних заходів використовуються для вдосконалення облікової політики, підвищення відповідальності матеріально-відповідальних осіб та посилення фінансової дисципліни.

2.2 Облік руху операцій з основними засобами

Організація бухгалтерського обліку операцій з основними засобами на АТ «Мотор Січ» здійснюється відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності та внутрішніх регламентів підприємства. Використання міжнародних стандартів забезпечує прозоре відображення інформації у звітності та її відповідність світовим вимогам авіадвигунобудівної галузі.

Відповідальність за організацію обліку та контроль за правильністю відображення господарських операцій покладено на головного бухгалтера, який забезпечує дотримання принципів повноти, своєчасності, достовірності,

обачності, безперервності діяльності та превалювання сутності над формою.

Для автоматизації обліку та управління підприємством АТ «Мотор Січ» використовує корпоративну інформаційну систему SAP R/3. Це міжнародна інтегрована ERP-система, розроблена компанією SAP SE (Німеччина), яка входить до переліку світових лідерів у сфері програмних рішень для корпоративного управління. Незважаючи на німецьке походження, система широко застосовується великими промисловими корпораціями у США, Канаді, країнах ЄС та Азії, що підтверджує її глобальний характер та універсальність [43].

SAP R/3 є багатомодульною платформою, яка дозволяє об’єднати фінансовий, виробничий, матеріальний, кадровий та управлінський облік в єдиній інформаційній системі.

Переваги використання SAP R/3 в обліку основних засобів:

а) єдина база даних: усі підрозділи працюють з узгодженою інформацією, що мінімізує помилки та дублювання даних;

б) автоматизація ключових процесів: введення активів в експлуатацію, переміщення, списання, інвентаризація та амортизація виконуються автоматично за заданими параметрами;

в) прозорість та контроль: система фіксує всі дії користувачів, забезпечуючи аудиторський слід і високий рівень відповідальності;

г) гнучкість налаштувань: можливість адаптувати методи амортизації, строк корисного використання та структуру активів під вимоги підприємства;

ґ) інтеграція з іншими модулями: SAP пов’язує облік основних засобів з бухгалтерським (FI), матеріальним (MM), виробничим (PP) та управлінським (CO) обліком;

д) оперативне формування звітності: система генерує фінансові звіти в режимі реального часу, що підвищує якість управлінських рішень;

е) відповідність міжнародним стандартам: функціонал SAP повністю підтримує вимоги МСФЗ (IFRS), що є особливо важливим для підприємств авіакосмічної галузі.

Використання SAP R/3 дає можливість АТ «Мотор Січ» забезпечувати точний, пооб'єктний та контрольований облік основних засобів, знижувати ризик помилок, підвищувати ефективність управління активами та формувати фінансову звітність на рівні міжнародних вимог.

Облікові процедури та приклади бухгалтерських проведень сформовано на основі фінансової звітності та внутрішніх даних ВП ЗМЗ імені В. А. Омельченка АТ «Мотор Січ».

Операції з основними засобами документуються з дотриманням встановлених форм. До основних первинних документів належать: акт приймання-передачі основного засобу (введення в експлуатацію), акт переміщення між підрозділами, акт списання або ліквідації, інвентарна картка обліку основного засобу.

Нарахування амортизації здійснюється переважно виробничим методом, що відповідає політиці підприємства та вимогам МСФЗ. Такий підхід забезпечує пропорційність амортизаційних відрахувань фактичному обсягу використання обладнання та дозволяє точніше відображати реальний ступінь його зношення.

Ведення інвентарних карток за кожним об'єктом основних засобів забезпечує належний рівень контролю за рухом активів протягом їх життєвого циклу: від надходження на підприємство – до списання або реалізації.

Таким чином, облік основних засобів в АТ «Мотор Січ» відзначається високим рівнем автоматизації, відповідністю міжнародним стандартам та прозорою системою документування, що забезпечує точне й своєчасне відображення операцій у бухгалтерському обліку.

Система обліку основних засобів побудована на основі рахунку 10 «Основні засоби», який деталізується за видами активів через субрахунки, що дозволяє вести точний аналітичний облік руху, стану та використання кожного об'єкта. Така організація обліку сприяє формуванню достовірної фінансової звітності та забезпечує ефективний контроль за матеріально-технічною базою підприємства.

На досліджуваному підприємстві застосовується робочий план рахунків, у межах якого використовуються такі основні субрахунки:

а) 101 «Земельні ділянки» – облік вартості земель, які належать підприємству на правах власності або постійного користування;

б) 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель» – відображення витрат, пов'язаних із меліорацією, осушенням, іригацією та підготовкою земельних ділянок до використання;

в) 103 «Будинки та споруди» – облік адміністративних, виробничих і допоміжних будівель, складів, цехів тощо;

г) 104 «Машини та обладнання» – відображення вартості технологічного, силового, виробничого та контрольно-вимірювального обладнання;

ґ) 105 «Транспортні засоби» – облік автомобілів, вантажного та спеціального транспорту, що використовується у виробничій діяльності;

д) 106 «Інструменти, прилади та інвентар» – облік господарського та технологічного інвентарю, інструментів, меблів, комп'ютерної техніки;

е) 107 «Робоча і продуктивна худоба», 108 «Багаторічні насадження», 109 «Інші основні засоби» – для обліку об'єктів, які не увійшли до попередніх груп, але беруть участь у господарській діяльності.

Одним із ключових етапів обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» є формування первісної вартості об'єкта, що надходить у результаті придбання. Відповідно до вимог П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСФЗ (IAS 16) «Основні засоби», до первісної вартості включаються не лише договірна ціна придбаного активу, але й усі витрати, безпосередньо пов'язані з його доставкою, монтажем, налаштуванням і підготовкою до експлуатації. У виробничих умовах підприємства це особливо важливо, оскільки значна частина обладнання потребує спеціального транспортування, технічних налаштувань, випробувань та інженерного супроводу. Належне формування первісної вартості забезпечує коректність подальшого нарахування амортизації, точність оцінки вартості активів у балансі та достовірність

фінансової інформації, що використовується для управлінських рішень.

На підприємстві такі операції відображаються через рахунок 15 «Капітальні інвестиції» (аналітичний рахунок 152 «Придбання основних засобів»), на якому накопичується фактична вартість об’єкта до моменту введення його у використання. Після оформлення акта приймання-передачі (форма ОЗ-1) об’єкт зараховується на рахунок 10 «Основні засоби».

Нижче наведено приклад відображення операцій з придбання центробіжного насоса ЦН 80-50-200 (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Відображення придбання промислового насоса на АТ «Мотор Січ»

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Отримано насос ЦН 80-50-200 від постачальника	152	631	95 743
Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641	631	19 148,60
Відображено вартість доставки насоса	152	685	3 462
Податковий кредит з ПДВ по доставці	641	685	692,40
Відображено витрати на монтаж підрядником	152	631	7 914
Податковий кредит з ПДВ по монтажу	641	631	1 582,80
Введено насос в експлуатацію	10	152	107 119

З наведених даних видно, що первісна вартість об’єкта сформована з урахуванням усіх витрат, необхідних для приведення насоса у робочий стан. Договірна ціна становила 95 743 грн, проте з урахуванням витрат на транспортування та монтаж первісна вартість була збільшена до 107 119 грн. Такий підхід повністю відповідає вимогам національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що забезпечує достовірне формування вартості основних засобів та правильне відображення їх у фінансовій звітності підприємства.

Після накопичення всіх витрат на рахунку 152 «Придбання основних засобів» насос був введений в експлуатацію та оприбуткований на рахунок 10 «Основні засоби». З цього моменту об’єкт підлягає амортизації відповідно до

встановленого строку корисного використання та обраного методу її нарахування. Таким чином, приклад відображає реальну практику обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» і демонструє послідовність дій підприємства при придбанні та введенні в експлуатацію виробничого обладнання.

Розглянемо другий приклад (таблиця 2.8) – для ситуації, коли підприємство сплачує аванс постачальнику до отримання об’єкта основних засобів.

Таблиця 2.8 – Придбання вентилятора ВЦ 14-46 за передоплатою

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Перераховано аванс постачальнику за промисловий вентилятор	371	311	42 800
Податковий кредит з ПДВ по авансу	641	644	8 560
Отримано вентилятор ВЦ 14-46	152	631	42 800
Зараховано аванс	631	371	42 800
Вартість монтажу кріплень та повітропроводів	152	685	3 950
Податковий кредит по монтажу	641	685	790
Введено в експлуатацію вентилятор	10	152	46 750

Після здійснення розрахунків із постачальником, отримання вентилятора та завершення монтажних робіт сформована первісна вартість об’єкта становить 46 750 грн. Вона включає не лише договірну вартість самого вентилятора, а й витрати на встановлення кріплень, підключення повітропроводів та інші роботи, необхідні для приведення обладнання у стан, придатний для експлуатації. Такий порядок оцінки відповідає вимогам МСФЗ (IAS 16 «Основні засоби»), згідно з якими до первісної вартості активу включаються всі витрати, безпосередньо пов’язані з його введенням у робочий стан.

Вентилятор ВЦ 14-46 встановлено у зварювальній дільниці ремонтно-механічного цеху з метою покращення вентиляції та видалення шкідливих аерозолів, що утворюються під час виконання технологічних операцій. Після

завершення монтажу та технічного випробування об’єкт був введений в експлуатацію та зарахований до складу основних засобів підприємства. Надалі вентилятор підлягатиме амортизації протягом строку корисного використання, визначеного відповідно до виробничих умов та нормативів експлуатації вентиляційного обладнання.

Після завершення процесу придбання та накопичення всіх витрат, пов’язаних із придбанням, доставкою, монтажем і підготовкою об’єкта до використання, актив визнається основним засобом. Сформована первісна вартість переноситься з рахунку обліку капітальних інвестицій на рахунок обліку основних засобів.

Згідно з МСФЗ (IAS 16 «Основні засоби»), об’єкт визнається активом у момент, коли він готовий до використання за призначенням. Факт введення в експлуатацію підтверджується відповідним внутрішнім документом підприємства (наказом, актом технічної готовності, актом приймання), на підставі якого об’єкт включають до реєстру основних засобів та відкривають інвентарну картку.

Операції з введення в експлуатацію основних засобів відображаються наступним чином (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Введення в експлуатацію вентилятора ВЦ 14-46

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Введено вентилятор ВЦ 14-46 в експлуатацію у ремонтно-механічному цеху	10	152	46 750
Нараховано амортизацію за перший місяць експлуатації	23	13	779

Після завершення всіх робіт, пов’язаних із придбанням, доставкою та монтажем вентилятора, сформована первісна вартість об’єкта була віднесена з рахунку 152 «Капітальні інвестиції» на рахунок 10 «Основні засоби». Це відповідає вимогам П(С)БО 7 та положенням МСФЗ (IAS 16), згідно з якими об’єкт визнається основним засобом лише після його приведення у стан,

придатний для використання за призначенням.

З моменту введення вентилятора в експлуатацію підприємство розпочинає нарахування амортизації. Амортизаційні відрахування здійснюються щомісячно виходячи зі строку корисного використання об’єкта та застосованого методу амортизації. Оскільки вентилятор використовується у виробничому процесі ремонтно-механічного цеху, сума амортизації відноситься на рахунок 23 «Виробництво», що забезпечує точне формування собівартості послуг та робіт, виконуваних підрозділом.

Вибуття основних засобів на підприємстві є важливим етапом управління необоротними активами, оскільки забезпечує оновлення виробничого обладнання, оптимізацію структури активів та підтримання технічного рівня виробництва.

Відповідно до вимог МСФЗ (IAS 16 «Основні засоби»), об’єкт припиняє визнаватися активом у разі:

а) його вибуття внаслідок продажу, ліквідації або передачі сторонній особі;

б) відсутності очікуваних майбутніх економічних вигід від його використання.

АТ «Мотор Січ» здійснює списання основних засобів на підставі технічного обстеження, висновку комісії та затвердженого керівником акта списання. Під час ліквідації обладнання у бухгалтерському обліку відображаються залишкова вартість об’єкта, сума накопиченої амортизації, витрати на демонтаж, а також оприбуткування придатних матеріалів.

Нижче наведено приклад відображення вибуття гідравлічного преса у ремонтно-механічному цеху підприємства (табл. 2.10).

Як видно з таблиці, процес списання основних засобів включає відображення всіх ключових економічних елементів, що впливають на фінансовий результат операції: залишкової вартості обладнання, суми накопиченої амортизації, витрат на демонтаж, транспортування та утилізацію, а також доходів чи вигод від оприбуткування матеріалів, отриманих після

розбирання об’єкта. Такий підхід дозволяє повною мірою оцінити економічні наслідки вибуття активу, забезпечує коректне формування витрат звітного періоду та відображення реальної вартості майна підприємства [44]. Крім того, деталізація елементів списання створює передумови для підвищення прозорості обліку, посилення контролю за ефективністю використання обладнання та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оновлення матеріально-технічної бази.

Таблиця 2.10 – Списання гідравлічного преса П6320

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Списано залишкову вартість гідравлічного преса П6320	972	10	18 600
Списано суму накопиченої амортизації	13	10	142 400
Оприбутковано металобрухт після демонтажу (145 кг × 16,5 грн/кг)	209	746	2 392
Відображено витрати на демонтаж обладнання (роботи підрядника)	972	631	4 800
Відображено оплату послуг вивезення та утилізації залишків	974	685	1 260
Визначено фінансовий результат від списання (збиток)	793	972	22 268

У наведеному прикладі списання гідравлічного преса П6320 призвело до формування збитку у розмірі 22 268 грн, що є результатом перевищення залишкової вартості та супутніх витрат над сумою оприбуткованого металобрухту.

Такий підхід відповідає принципам МСФЗ щодо достовірного відображення економічної сутності операцій та забезпечує прозорість фінансової звітності підприємства. Він дозволяє своєчасно оновлювати основні засоби, контролювати ефективність їх використання та оцінювати доцільність їх подальшої експлуатації.

Ремонт основних засобів є необхідним елементом забезпечення їх працездатності та продовження строку корисного використання. На АТ «Мотор Січ» ремонт обладнання здійснюється як власними силами ремонтно-

механічного цеху, так і із залученням сторонніх спеціалізованих організацій.

Відповідно до МСФЗ (IAS 16 «Основні засоби»), поточні ремонти та технічне обслуговування визнаються витратами звітного періоду та відображаються у складі виробничих або адміністративних витрат. Натомість витрати на капітальний ремонт, модернізацію або заміну значних компонентів, які призводять до збільшення майбутніх економічних вигід від використання об’єкта, підлягають капіталізації та збільшують його первісну (балансову) вартість.

У ремонтно-механічному цеху поточні ремонти верстатів виконуються переважно власним персоналом, тоді як складні роботи – капітальні ремонти електродвигунів, шпиндельних вузлів чи гідравлічних систем – передаються підрядним організаціям. Усі операції документуються через наряди-допуски, акти виконаних робіт та внутрішні форми обліку витрат.

Порядок відображення ремонтної операції наведено в таблиці 2.11 на прикладі ремонту токарного верстата моделі 16К20, що використовується у виробничому процесі підприємства.

Таблиця 2.11 – Облік ремонту токарного верстата 16К20

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Проведено поточний ремонт — заміна підшипників, регулювання вузлів (виконано власними силами)	23	202	5 430
Нараховано заробітну плату слюсарям-ремонтникам за виконання ремонту	23	661	4 280
Нараховано ЄСВ на зарплату ремонтників	23	651	941
Оплачено послуги зовнішньої організації	23	631	7 200
Проведено капітальний ремонт електродвигуна верстата (підрядна організація)	152	631	16 800
Відображено податковий кредит з ПДВ по послугах капремонту	641	631	3 360
Оприбутковано придатні деталі після розбирання (металеві заготовки)	209	745	860
Введено в експлуатацію об’єкт після капітального ремонту (збільшення первісної вартості)	10	152	16 800

Наведені дані свідчать, що під час поточного ремонту токарного верстата 16К20 підприємство визнає витрати у складі виробничої собівартості, оскільки такі роботи не збільшують майбутніх економічних вигід від використання верстата, а лише підтримують його у робочому стані. Це відповідає вимогам МСФЗ (IAS 16), згідно з якими витрати на технічне обслуговування відносяться на витрати періоду.

Водночас витрати на капітальний ремонт електродвигуна, який є значущим компонентом верстата та забезпечує його основні технічні характеристики, підлягають капіталізації. Оскільки капремонт відновлює ресурс вузла та подовжує строк корисного використання обладнання, такі витрати відображені через рахунок 152 «Капітальні інвестиції» з подальшим збільшенням балансової вартості верстата.

Оприбуткування придатних деталей після розбирання верстата відповідає принципу обачності та забезпечує відображення всіх активів, що можуть бути використані у виробництві або реалізовані як металобрухт.

Модернізація основних засобів на АТ «Мотор Січ» проводиться у випадках, коли необхідно підвищити технічні характеристики обладнання, продовжити строк його експлуатації або адаптувати його до сучасних виробничих вимог.

Витрати на модернізацію відповідно до МСФЗ (IAS 16) визнаються складовою первісної вартості об’єкта, оскільки вони підвищують майбутні економічні вигоди від його використання. Це стосується робіт, що покращують технічні характеристики, продовжують строк корисного використання або підвищують продуктивність активу. Такий підхід забезпечує більш точне відображення вартості основних засобів та формує достовірну інформацію для подальшої оцінки їх ефективності.

Приклад відображення в фінансовому обліку досліджуваного підприємства господарських операцій з модернізації верстата 6Р12 наочно продемонстровано в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Модернізація фрезерного верстата 6Р12

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Придбано частотний перетворювач для модернізації верстата	152	631	18 950
Податковий кредит з ПДВ	641	631	3 790
Передано матеріали у монтаж	152	207	2 480
Послуги монтажу (підрядник)	152	631	7 200
Податковий кредит по монтажу	641	631	1 440
Завершено модернізацію – збільшено первісну вартість верстата	10	152	28 630

У результаті модернізації верстата 6Р12 встановлено частотний перетворювач і додаткові елементи автоматики. Це дозволило стабілізувати оберти шпинделя, зменшити енергоспоживання та підвищити точність обробки деталей. Відповідно до МСФЗ витрати були капіталізовані на рахунку 152 з подальшим збільшенням первісної вартості об’єкта на рахунку 10 «Основні засоби».

Інвентаризація основних засобів є ключовим інструментом системи внутрішнього контролю, спрямованим на забезпечення достовірності облікових даних та збереження майна підприємства [45]. На АТ «Мотор Січ» інвентаризація здійснюється згідно з вимогами МСФЗ та внутрішніх регламентів компанії, як правило, один раз на рік – перед складанням річної фінансової звітності. Такий підхід дозволяє своєчасно виявити невідповідності між фактичною наявністю об’єктів та їх даними у бухгалтерському обліку. За її результатами можуть бути виявлені надлишки або нестачі основних засобів (табл. 2.13).

Проведена інвентаризація виявила як надлишки, так і нестачі окремих елементів компресорної установки. Виявлені надлишки були належним чином оприбутковані та зараховані на склад запасних частин із подальшим відображенням у бухгалтерському обліку. Натомість нестача електродвигуна була частково відшкодована матеріально відповідальною особою відповідно до встановленого порядку. Непокритий залишок нестачі, після проведення службового розслідування та оформлення відповідних документів, віднесено

до витрат підприємства, що відповідає вимогам чинного законодавства та методології бухгалтерського обліку.

Таблиця 2.13 – Облік інвентаризаційних різниць по компресору К2-150

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Виявлено надлишок запасної головки компресора (помилково не оприбуткована)	207	719	6 350
Виявлено нестачу електродвигуна до компресора (фактична відсутність)	947	104	12 800
Відшкодовано винною особою вартість нестачі	375	716	9 000
Надійшли кошти від працівника	311	375	9 000
Списано нестачу, що не підлягає відшкодуванню	949	104	3 800

Списання основних засобів на підприємстві здійснюється у випадках їх повного фізичного або морального зносу, неможливості подальшого відновлення, а також у ситуаціях, коли проведення ремонту є економічно недоцільним. Процедура списання передбачає проведення технічної оцінки об’єкта, складання акта списання, визначення можливих залишків придатних деталей та відображення результатів у регістрах бухгалтерського обліку. Такий підхід забезпечує дотримання принципу достовірності, своєчасність оновлення облікових даних та підвищує якість управління основними засобами.

Приклад списання свердлильного верстата 2М112 в фінансовому обліку досліджуваного підприємства наведено в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Списання свердлильного верстата 2М112

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	Дт	Кт	
Списано залишкову вартість верстата	972	10	14 200
Списано накопичену амортизацію	131	10	52 600
Оприбутковано металобрухт після демонтажу (82 кг × 16,5 грн/кг)	209	746	1 353
Послуги демонтажу (власний підрозділ)	972	661	2 480
Витрати на вивезення та утилізацію	974	685	820
Визначено фінансовий результат	793	972	16 147

Облік списання основних засобів дозволяє своєчасно відображати вибуття активів, контролювати ефективність їх використання та формувати реальні показники фінансового результату діяльності підприємства.

Отже, система бухгалтерського обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» охоплює всі етапи їх руху – від надходження до вибуття. Вона забезпечує повне та достовірне відображення операцій з надходження, амортизації, ремонту, модернізації, інвентаризації й списання об’єктів.

2.3 Удосконалення обліку основних засобів

Підприємство АТ «Мотор Січ» має сформовану систему бухгалтерського обліку основних засобів, що багато років забезпечує стабільність облікових процесів, збереження інформації та виконання фінансової звітності відповідно до встановлених нормативів. Перевагою діючої системи є наявність уніфікованих форм документів, автоматизація частини операцій у SAP R/3 та багаторічна узгодженість між обліковими й технічними підрозділами.

Однак разом із цими сильними сторонами існує низка дискусійних і проблемних аспектів, які в сучасних умовах стають дедалі відчутнішими. Частина використовуваних первинних документів морально застаріла, окремі реквізити не відповідають вимогам МСФЗ, бракує детальної інформації для ефективного аналітичного обліку. Ускладнення додають і обставини воєнного стану, що обмежують доступ до окремих активів і унеможливлюють своєчасні інвентаризації без ризику неповноти або неточності облікових даних. Крім того, чинна версія SAP R/3 має обмежений функціонал щодо технічного моніторингу й управління життєвим циклом основних засобів.

Усе це вказує на потребу модернізації облікових процедур та системи документування, а також розширення можливостей інформаційної системи.

Саме тому доцільним є впровадження комплексу заходів з удосконалення обліку основних засобів, що охоплюють як документальне забезпечення, так і технічну та цифрову складові.

Першим кроком у напрямі вдосконалення обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» є усунення недоліків у первинній документації, оскільки саме від її якості залежить точність подальших облікових оцінок та контроль за рухом активів. Діючі форми ОЗ-1, ОЗ-3, ОЗ-6 та інші були розроблені понад двадцять років тому і не повною мірою відповідають сучасним вимогам МСФЗ, цифровізації та внутрішнім управлінським потребам підприємства [46]. Частина реквізитів у цих документах дублюється, інша – вже втратила практичне значення, тоді як деякі важливі показники, необхідні для підвищення інформативності та контролю, взагалі не передбачені.

Недостатня деталізація в частині зазначення ліквідаційної вартості, строку корисного використання, методу амортизації чи групи основних засобів зумовлює додаткові трудові витрати персоналу та створює ризики неточностей при подальшому аналітичному обліку. Крім того, окремі документи фактично дублюють дані інвентарних карток, що суперечить принципам оптимізації документообігу й ускладнює процеси контролю.

З огляду на наведені проблеми доцільним є перегляд структури первинних документів та внесення змін, спрямованих на підвищення їх відповідності вимогам МСФЗ, збільшення інформативності та зниження трудомісткості облікових процедур. Ці пропозиції узгоджуються з рекомендаціями науковців [24], відповідно до яких оптимізація бланків сприятиме скороченню документообігу та зменшенню витрат часу на опрацювання інформації (табл. 2.15).

Запропоновані зміни забезпечують суттєве розширення змістовного наповнення первинної документації та її наближення до вимог МСФЗ 16 «Основні засоби». Уведення таких показників, як справедлива вартість, строк корисного використання, метод амортизації та ліквідаційна вартість, підвищує точність подальших облікових оцінок і дає змогу уникнути дублювання

інформації в різних формах. Додаткове розкриття характеристик активу дозволяє формувати більш повну картину його економічного потенціалу, а також своєчасно оцінювати можливі зміни вартості та корисності. У свою чергу, це сприяє узгодженості бухгалтерських процедур із міжнародними підходами, покращує якість управлінської інформації та підсилює аналітичну цінність первинних документів у процесі прийняття рішень щодо використання, ремонту або оновлення основних засобів.

Таблиця 2.15 – Пропозиції щодо внесення змін у типові форми первинних документів з обліку основних засобів [47]

Типові форми первинних документів	Показники типових форм з обліку основних засобів, які доцільно було б:	
	прибрати	додати (замінити на)
ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»	Первісна (балансова) вартість (гр. 7)	Справедлива вартість (гр.7)
	Код норми амортизаційних відрахувань (гр. 11)	Група основних засобів (гр.11)
	Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення, на капітальний ремонт (гр. 12–13)	Строк корисного використання (гр.12)
		Метод нарахування амортизації (гр.13)
	Поправочний коефіцієнт (гр. 14)	Ліквідаційна вартість (гр.14)
ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»	Сума зносу за даними переоцінки по документах придбання (гр.7)	–
	Код норми амортизаційних відрахувань	Група основних засобів (гр.11)
	Норми амортизаційних відрахувань: на повне відновлення, на капітальний ремонт (гр. 12-13)	Строк корисного використання (гр.12)
		Метод нарахування амортизації (гр.13)
	Дата початку оплати за основні засоби (місяць, рік) (гр.18)	Ліквідаційна вартість (гр.14)

Додавання реквізитів щодо групи основних засобів, оновлення відомостей після модернізації чи ремонту, а також можливість фіксації змін технічних характеристик дозволяє значно спростити аналітичний облік і забезпечити оперативний контроль за станом та рухом активів.

Упорядкування первинних документів сприятиме зменшенню кількості зайвих операцій, оптимізації документообігу, підвищенню достовірності

облікової інформації та покращенню координації між технічними підрозділами та бухгалтерією АТ «Мотор Січ». Вдосконалені форми дозволять уникати дублювання даних, швидше отримувати необхідну інформацію про об’єкти основних засобів і зменшити ризики помилок, пов’язаних із ручним введенням інформації. У перспективі це створює надійну основу для повної цифровізації процесів оформлення руху основних засобів, переходу до електронного документообігу та подальшого з’єднання усіх документів із корпоративною обліковою системою, що забезпечить більш оперативний контроль та прозоре відображення всіх операцій із необоротними активами.

Другим важливим напрямом удосконалення обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» є розширення положень облікової політики щодо формування та змісту приміток до фінансової звітності. У сучасних умовах господарювання, коли підприємства стикаються з наслідками воєнних дій, виникають ситуації, пов’язані з обмеженим доступом до окремих об’єктів, неможливістю своєчасного проведення інвентаризації, частковим пошкодженням або знищенням майна. Це зумовлює потребу у детальнішому розкритті інформації у примітках: зазначенні причин відсутності фактичної перевірки, характеристиці активів із непідтвердженим станом, відображенні можливих втрат та професійних суджень, застосованих при оцінці таких об’єктів. Розширення змісту приміток забезпечить достовірність і прозорість звітності, дозволить коректно відобразити реальні умови функціонування підприємства та підвищить якість управлінських рішень.

Третім напрямом удосконалення організації обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» є впровадження Журналу руху необоротних активів, який забезпечить єдину, системну та безперервну фіксацію всіх переміщень об’єктів між підрозділами. Необхідність такого підходу зумовлена розгалуженою структурою підприємства та інтенсивним рухом обладнання між численними цехами, дільницями й технологічними зонами, де використовуються як великогабаритні, так і мобільні об’єкти основних

засобів. Запровадження журналу дозволить упорядкувати дані про всі передачі, сформувати повну історію переміщень кожного об’єкта, підвищити відповідальність матеріально відповідальних осіб, спростити інвентаризацію та зменшити ризики втрати або неузгодженого переміщення майна [48].

На підприємстві традиційно використовується документ «Вимога», який забезпечує фіксацію окремої операції видачі чи отримання матеріальних цінностей. Однак ця форма створена переважно для руху матеріалів та запасів, а тому не враховує специфіку основних засобів. «Вимога» не забезпечує формування повного, послідовного та аналітичного реєстру переміщень, не містить даних про первісну або залишкову вартість об’єкта, його технічний стан, ступінь зносу, а також не відображає участі матеріально відповідальних осіб у збереженні конкретного об’єкта протягом часу.

Основні засоби, на відміну від запасів, мають тривалий строк експлуатації, високу вартість і складну структуру використання, тому їх облік потребує більш глибокого контролю руху. У процесі інвентаризації часто виникає необхідність простежити, де саме перебувало обладнання у попередні періоди та хто був відповідальним за його експлуатацію. За відсутності централізованого реєстру такі дані доводиться шукати серед численних актів і внутрішніх переміщень, що ускладнює обліковий процес.

Для усунення цих недоліків пропонується впровадження Журналу руху необоротних активів – документа, який буде слугувати єдиною базою даних щодо всіх переміщень основних засобів між підрозділами. Такий журнал дозволить: накопичувати системну інформацію про рух кожного об’єкта, забезпечувати простежуваність історії переміщень у часі, фіксувати відповідальних осіб за передачу та приймання, відображати первісну та залишкову вартість, зазначати технічний стан об’єкта під час переміщення, формувати аналітичні звіти для підрозділів, бухгалтерії та керівництва.

Упровадження журналу не замінює існуючі первинні документи, а доповнює їх, створюючи централізоване інформаційне поле, необхідне для ефективного контролю й управління необоротними активами. Це дозволить

посилити відповідальність матеріально відповідальних осіб, зменшити кількість неузгоджених переміщень, підвищити точність даних інвентаризації та забезпечити вищий рівень прозорості обліку.

У табл. 2.16 подано рекомендовану форму Журналу руху необоротних активів, що може бути використана на підприємстві як елемент удосконалення облікової системи.

Таблиця 2.16 – Журнал руху необоротних активів

№ з/п	Інвентарний номер н/а	Заводський номер м/в особи	Шифр обєкта контролю	Дата надходження на склад	Дата відпуску зі складу	Балансова вартість н/а	В наявності/відпущено зі складу
1	2	3	4	5	6	7	8
1							
2							
3							
4							

Завдяки цьому запропонованому удосконаленню підприємство отримає можливість оперативно відстежувати історію переміщень кожного об’єкта, контролювати відповідальність підрозділів і своєчасно виявляти відхилення в процесі експлуатації. Журнал підвищить прозорість обліку, полегшить проведення інвентаризації та спричинить зменшенню ризиків втрати чи неузгодженого переміщення обладнання. Таким чином, його упровадження є важливим удосконаленням системи обліку основних засобів і підсилить загальну ефективність управління необоротними активами АТ «Мотор Січ».

Також важливим напрямом удосконалення обліку основних засобів є модернізація інформаційної системи підприємства та розширення її функціональних можливостей. На сьогодні на АТ «Мотор Січ» використовується система SAP R/3, яка протягом багатьох років залишається базовою ERP-платформою для управління фінансовими, виробничими та логістичними процесами підприємства. Архітектура SAP R/3 побудована на трирівневій моделі «клієнт – сервер додатків – сервер бази даних», що

забезпечує стабільність роботи та можливість підтримувати великі масиви інформації. Саме завдяки цьому система довгий час успішно функціонує на підприємстві та охоплює основні процеси бухгалтерського й управлінського обліку, включно з веденням карток основних засобів, розрахунком амортизації та забезпеченням базових функцій контролю руху необоротних активів.

Водночас сучасні вимоги до організації обліку основних засобів, особливо в умовах воєнного стану та обмеженого доступу до частини виробничих площ, потребують більшої гнучкості, глибшої інтеграції облікових даних та розширення можливостей технічного контролю. Хоча SAP R/3 забезпечує базовий рівень автоматизації, його функціонал значною мірою орієнтований на традиційні облікові операції і має обмежені можливості для комплексного відстеження технічного стану кожного об’єкта, контролю історії ремонтів, фіксації ознак зносу або зменшення корисності, що є особливо актуальним у ситуаціях, коли фізичний доступ до активів не може бути забезпечений у стандартні строки.

У цьому контексті важливим напрямом розвитку системи обліку на «Мотор Січ» може стати інтеграція модуля SAP PM, який призначений для управління технічним обслуговуванням та ремонтом основних засобів. SAP PM дозволяє створювати повну електронну історію кожного об’єкта, починаючи від моменту введення в експлуатацію та закінчуючи всіма технічними оглядами, діагностичними заходами, ремонтами, модернізаціями та змінами строків корисного використання. Завдяки цьому модуль технічного обслуговування формує єдине інформаційне середовище, у межах якого бухгалтерія та технічні служби отримують синхронізовані дані про стан основних засобів.

Реалізація такої інтеграції є надзвичайно важливою для промислового підприємства авіадвигунобудівної галузі, де технічний стан обладнання має ключове значення. У ситуаціях, коли певні групи активів тимчасово недоступні, SAP PM може фіксувати дату останнього огляду, технічні зауваження, попередження щодо можливих дефектів, а також нагадування про

планові ремонти, що дозволяє підтримувати високий рівень інформаційної готовності навіть за умов обмеженого контролю. За допомогою SAP PM легко формуються електронні акти, протоколи та технічні висновки, які можуть автоматично підвантажуватися в модуль бухгалтерського обліку FI-AA, створюючи логічний зв’язок між технічним та фінансовим підходом до оцінки основних засобів.

Ще одним перспективним напрямом удосконалення діючої системи обліку є можливий перехід на платформу SAP S/4HANA, яка представляє нове покоління ERP-рішень, розроблених з урахуванням сучасних вимог до швидкості обробки інформації, аналітичної глибини та інтеграції між бізнес-процесами [49]. На відміну від SAP R/3, платформа HANA працює за принципом обробки даних у реальному часі, завдяки чому інформація щодо основних засобів, їх руху, вартості, переоцінок або амортизації оновлюється негайно після здійснення операції. Це значно зменшує затримки в підготовці фінансової звітності та дозволяє уникати ситуацій, коли наявні технічні та бухгалтерські дані не збігаються.

Система S/4HANA також підтримує розширені можливості паралельного обліку, що є суттєвою перевагою для «Мотор Січ», оскільки дає змогу одночасно вести облік за національними стандартами та МСФЗ, без дублювання операцій. Крім того, сучасна платформа забезпечує широкі аналітичні можливості: швидке порівняння технічних параметрів обладнання, аналіз тенденцій зношення, автоматичне формування прогнозів для планування ремонтів або оновлення активів. Це дозволяє підприємству ухвалювати більш обґрунтовані рішення щодо інвестицій у модернізацію обладнання, визначення строків капітального ремонту та оптимізації витрат на утримання основних засобів.

Перехід від SAP R/3 до модулів SAP PM та подальша інтеграція SAP S/4HANA є важливим етапом розвитку інформаційної системи підприємства, оскільки забезпечує якісно новий рівень контролю й управління основними засобами. Використання сучасних модулів дозволяє автоматизувати фіксацію

технічного стану обладнання, планування та виконання ремонтів, а також оперативний аналіз даних. Це сприяє своєчасному виявленню відхилень, оптимізації ремонтних робіт і підвищенню надійності виробничого процесу. Упровадження єдиної цифрової платформи забезпечує узгодженість бухгалтерських, технічних і управлінських даних, що підвищує точність обліку та ефективність управління виробничими активами.

Таким чином, АТ «Мотор Січ» отримає можливість не лише модернізувати процес обліку у відповідь на виклики воєнного часу, коли фізичний доступ до частини активів обмежений, а й сформувати довгострокову технологічну платформу для ефективного управління усім життєвим циклом основних засобів. Використання SAP S/4HANA забезпечить прозорість, актуальність та надійність даних на всіх етапах обліку, контролю й аналізу, сприятиме підвищенню точності управлінських рішень, покращенню координації між підрозділами та формуванню потенціалу для подальшої цифрової трансформації.

Проведене дослідження дозволило окреслити ключові особливості організаційно-економічної діяльності АТ «Мотор Січ», визначити специфіку формування та використання його ресурсної бази, а також охарактеризувати діючу систему обліку основних засобів. Аналіз показав, що застосовувані облікові процедури та документообіг потребують подальшого вдосконалення для забезпечення більшої повноти, узгодженості та аналітичності інформації. Запропоновані напрями поліпшення охоплюють модернізацію первинних документів, удосконалення облікової політики шляхом розширення змісту приміток до фінансової звітності, запровадження Журналу руху необоротних активів та розширення функціональних можливостей інформаційної системи через інтеграцію модулів SAP PM і SAP S/4HANA. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню прозорості облікових даних, покращенню організації контролю за необоротними активами та створить передумови для ефективнішого управління ресурсами підприємства.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА АТ «МОТОР СІЧ»

3.1 Аналіз наявності, руху та технічного стану

Раціональне управління основними засобами є визначальним чинником підтримання виробничого потенціалу АТ «Мотор Січ» на високому технологічному рівні. В умовах активного оновлення техніки, зростання вимог до продуктивності та необхідності забезпечення безперервності виробничих процесів особливого значення набуває системне дослідження структури, ступеня зносу, інтенсивності руху та технічного стану основних засобів підприємства [50]. Аналіз основних засобів дозволяє визначити фактичний рівень забезпеченості засобами праці, оцінити ефективність їх використання, сформувати уявлення про темпи оновлення та вибуття, а також ідентифікувати проблемні зони, що потребують коригування технічної та інвестиційної політики. Такий аналіз виступає інформаційною основою для прийняття управлінських рішень щодо модернізації обладнання, оптимізації виробничих потужностей та підвищення економічної результативності діяльності [51].

Для отримання об’єктивних і порівнюваних результатів дослідження застосовується чітка методична послідовність дій. Методика аналізу основних засобів передбачає наявність певної структурованої процедури проведення аналітичних робіт, яка охоплює підготовку інформаційної бази, глибоке дослідження показників стану та руху активів, а також узагальнення результатів та формування управлінських висновків [51–54].

Основні етапи аналізу стану використання основних засобів систематизовано на рис. 3.1.

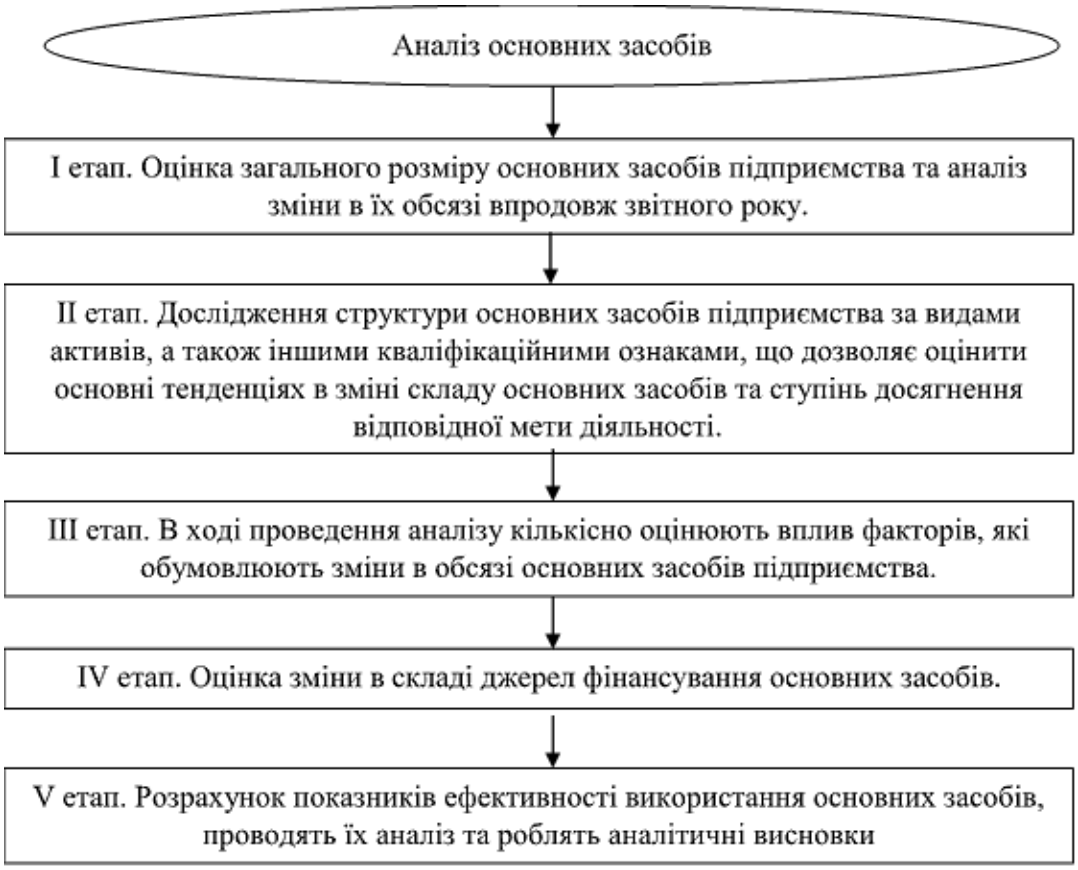

Рисунок 3.1 – Етапи аналізу використання основних засобів

Матеріально-технічна база будь-якого промислового підприємства становить основу його виробничої діяльності та створює фундамент для досягнення стратегічних цілей. У сучасних умовах високої конкуренції, динамічної модернізації та швидкого технологічного прогресу роль основних засобів значно зростає, оскільки саме вони забезпечують виконання технологічних операцій, визначають рівень продуктивності, швидкість виготовлення продукції та кінцеву якість виробів [55; 56].

Особливого значення ця складова набуває для підприємств авіаційної та оборонної промисловості, таких як АТ «Мотор Січ». Діяльність підприємства базується на використанні надзвичайно складного технологічного обладнання, високоточних верстатів, випробувальних стендів, установки для обробки металів, комплексів для тестування та сертифікації авіадвигунів. Тому аналіз матеріально-технічної бази дозволяє не лише оцінити поточний стан

підприємства, а й визначити його перспективи розвитку та модернізації [57].

Склад основних засобів відображає характер і технологічні особливості виробництва. Для підприємства авіадвигунобудування типовим є великий обсяг технологічного обладнання, механічних та електронних систем, промислових верстатів, обробних центрів, стендів для випробувань, будівель та інженерних споруд.

Для оцінки структури активів використано Відомість залишкової вартості основних засобів 31.12.2020 р (Додаток В).

Таблиця 3.1 – Структура основних засобів за звітний рік

Найменування груп, підгруп основних засобів	Первісна вартість		Залишкова вартість	
	Сума, тис. грн.	п.в., %	Сума, тис. грн.	п.в., %
Виробничі основні засоби				
Будівлі, споруди, передавальні пристрої	334 539,82	48,13	225 196,0	54,33
Машини та обладнання	297 761,74	42,87	165 328,09	39,86
Транспортні засоби	7 000,48	1,01	1 167,24	0,28
Інструменти, прилади, інвентар	44 728,91	6,44	18 809,28	4,53
Разом виробничі основні засоби	684 030, 95	98,45	410 500,61	99,00
Невиробничі основні засоби				
Комп'ютери та ІТ-системи	6 279,72	0,90	3 068,83	0,74
Багаторічні насадження	2 297,23	0,33	0,00	0,00
Інші основні засоби	474,99	0,07	153,88	0,04
Комунальне господарство	1 492,77	0,21	892,82	0,22
Культури	37,00	0,01	0,00	0,00
Охорона здоров'я	159,64	0,02	9,23	0,00
Разом невиробничі основні засоби	10 741,35	1,55	4 124,76	1,00
Всього основні засоби	694 772,30	100,0	414 626,34	100,0

Узагальнюючи наведені дані, можна зазначити, що у структурі залишкової вартості основних засобів підприємства переважають виробничі активи, частка яких становить 99,0 %, тоді як на невиробничі припадає лише 1,0 %. Така пропорція свідчить про чітко окреслену виробничу спрямованість діяльності АТ «Мотор Січ» та раціональну концентрацію ресурсів у тих активах, які забезпечують виконання технологічних операцій, формують виробничі потужності та визначають конкурентоспроможність підприємства. Висока частка виробничих засобів також вказує на відповідність структури

основних фондів специфіці промислового підприємства, де основне навантаження припадає на технічно складні та матеріаломісткі види обладнання.

Мінімальна частка невиробничих основних засобів характеризує оптимізований підхід до утримання допоміжної інфраструктури. Невеликий обсяг активів цієї групи свідчить про те, що підприємство не витрачає ресурси на утримання необов'язкових об'єктів соціального чи комунального призначення, що, у свою чергу, підвищує загальну ефективність використання капіталу та сприяє зосередженню фінансових потоків на напрямах, пов'язаних із основною діяльністю.

Для більш наочного відображення пропорцій між окремими групами виробничих основних засобів доцільно побудувати гістограму. Вона дозволяє не лише порівняти обсяги їх залишкової вартості, а й виявити, які саме елементи формують ключову частину виробничого потенціалу підприємства (рис. 3.2).

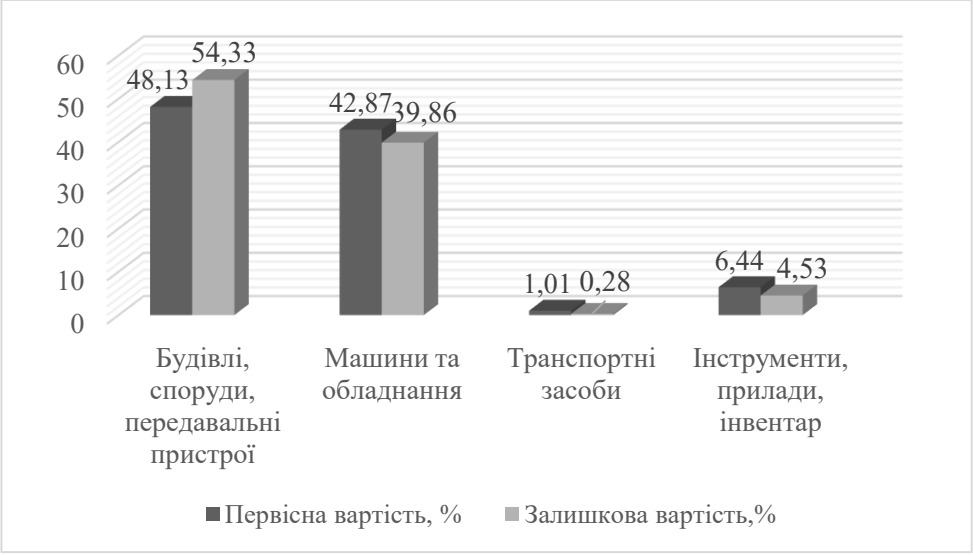

Рисунок 3.2 – Структура виробничих основних засобів АТ «Мотор Січ»

Аналіз структури основних засобів за відсотковими показниками первісної та залишкової вартості свідчить про чітке домінування двох

ключових виробничих груп – будівель, споруд і передавальних пристроїв та машин і обладнання. У первісній вартості на першу групу припадає 48,13 %, а на другу – 42,87 %, що разом формує понад дев'ять десятих від загального обсягу основних засобів. Це підкреслює високу концентрацію ресурсів у тих активах, які безпосередньо визначають виробничі можливості підприємства.

У залишковій вартості тенденція зберігається, проте відбувається певне зміщення пропорцій: частка будівель, споруд і передавальних пристроїв зростає до 54,33 %, тоді як частка машин і обладнання зменшується до 39,86 %. Це свідчить про те, що ступінь зносу у структурі активів є нерівномірним, і найбільш інтенсивно втрачають вартість саме машинно-обладнані комплекси. Натомість об'єкти нерухомості, хоч і мають триваліший строк служби, залишаються вагомими складовими матеріальної бази.

Менші групи виробничих активів займають незначні частки як у первісній, так і в залишковій вартості. Зокрема, інструменти, прилади й інвентар становлять 6,44 % первісної вартості та 4,53 % залишкової, що свідчить про їх швидший фізичний знос. Транспортні засоби мають найменшу питому вагу – 1,01 % та 0,28 % відповідно, що відповідає їх допоміжній ролі в діяльності підприємства.

Побудована гістограма наочно демонструє, що у структурі залишкової вартості домінують саме будівлі, споруди та передавальні пристрої разом із машинами та обладнанням. Видно наочно, що найбільш суттєве відносне зменшення відбулося у групах із коротшими строками корисного використання, насамперед інструментів та транспортних засобів.

Отримані результати узгоджуються із галузевою специфікою підприємства та відображають раціональну структуру ресурсів, у якій основна частка зосереджена у виробничих активах. Однак для повної оцінки реального стану матеріально-технічної бази недостатньо проаналізувати лише структурний розподіл основних засобів. Важливо визначити, наскільки ефективно вони зберігають свою функціональну придатність, якими є темпи їх оновлення та виведення з експлуатації, а також яким є рівень зносу найбільш

значущих груп. Саме тому наступним етапом дослідження є аналіз технічного стану та руху основних засобів із застосуванням системи коефіцієнтів, що дозволяють кількісно оцінити ступінь їх зношення, придатності та відтворення.

Від технічного стану основних засобів безпосередньо залежить виробничий потенціал підприємства, адже саме рівень їх збереженості та працездатності визначає можливості подальшої модернізації та ефективного функціонування [58]. Для об'єктивної оцінки цих параметрів застосовують систему аналітичних показників, що дає змогу визначити ступінь зношеності активів, їх придатність до експлуатації та інтенсивність оновлення.

Для аналізу виділяють дві групи показників: технічного стану та руху основних засобів. Їх узагальнену характеристику наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Основні показники для аналізу руху та технічного стану основних засобів

Показник	Розрахунок	Характеристика
Коефіцієнти технічного стану основних засобів		
Коефіцієнт зносу	Визначається як частка між сумою зносу та первісною вартістю основних засобів на певну дату	Відображає частину вартості основних засобів, яка вже списана через їх використання та перенесена на собівартість продукції
Коефіцієнт придатності	Обчислюється як співвідношення залишкової вартості до первісної вартості основних засобів	Характеризує частку основних засобів, що залишаються придатними й можуть надалі ефективно застосовуватися у виробничому процесі
Коефіцієнти руху основних засобів		
Коефіцієнт вибуття	Розраховується як відношення вартості основних засобів, які вибули за період, до їх вартості на початок цього періоду	Показує інтенсивність вибуття активів та масштаби скорочення основних засобів за звітний період
Коефіцієнт оновлення	Визначається як відношення вартості основних засобів, що надійшли за період, до їх вартості на кінець цього періоду	Характеризує частку нових активів, введених у експлуатацію, та відображає темпи оновлення матеріально-технічної бази
Коефіцієнт приросту	Обчислюється як відношення загального приросту вартості основних засобів до їх вартості на початок періоду	Показує, наскільки змінився обсяг основних засобів, та дозволяє оцінити розширення або модернізацію активів

Для оцінювання технічного стану основних виробничих засобів на АТ «Мотор Січ» доцільно проаналізувати динаміку їх первісної вартості, суми зносу та залишкової вартості, а також розрахувати ключові коефіцієнти, що відображають рівень фізичного спрацювання та придатності активів до подальшого використання. Такий підхід дозволяє встановити зміни у структурі та технічному стані основних засобів, визначити ступінь оновлення та інтенсивність їх експлуатації в динаміці двох звітних періодів [59]. Узагальнені результати аналізу наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Аналіз технічного стану основних виробничих засобів

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Динаміка	
			Δабс. +;-	Т.Р., %
Первісна вартість, тис. грн.	731 692	789 773	+58 081	107,94
Сума зносу, тис. грн.	319 287	375 131	+55 844	117,48
Залишкова вартість, тис. грн.	412 405	414 627	+2 222	100,54
Коефіцієнт зносу	0,4365	0,4750	+0,0385	–
Коефіцієнт придатності	0,5635	0,5250	–0,0385	–

Динаміку показників технічного стану основних засобів представлено графічно у вигляді гістограми (рис. 3.3).

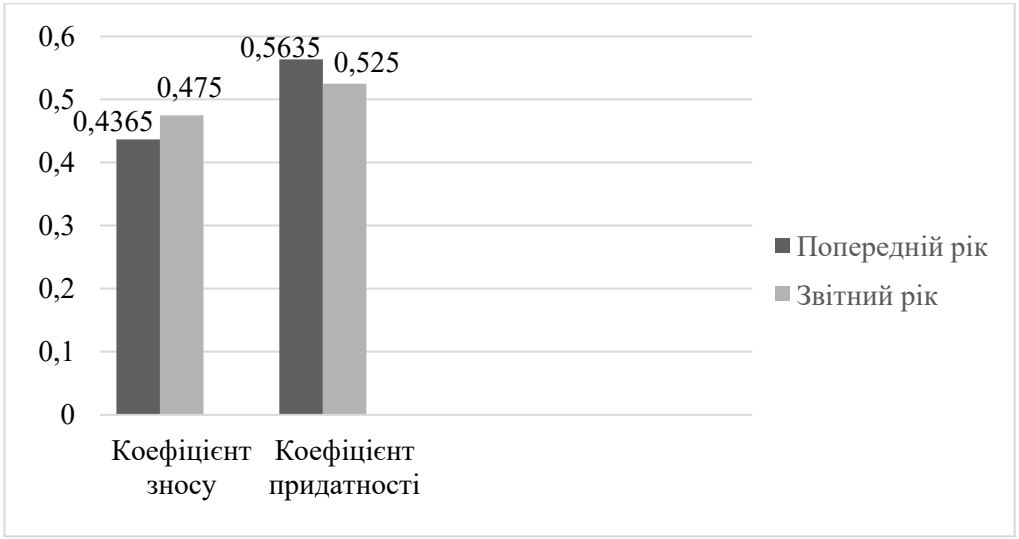

Рисунок 3.3 – Динаміка показників технічного стану основних засобів

Дані таблиці 3.3 свідчать про зростання первісної вартості основних засобів на 58 081 тис. грн (7,94 %), що пов’язано з оновленням і модернізацією виробничих активів. Одночасно збільшилася сума зносу на 55 844 тис. грн (17,48 %), що є наслідком інтенсивної експлуатації обладнання. Залишкова вартість зросла незначно – лише на 2 222 тис. грн (0,54 %), що вказує на уповільнення темпів оновлення та переважання процесів зношення над накопиченням нових активів.

Зміна коефіцієнтів зносу та придатності підтверджує загальну тенденцію погіршення технічного стану: коефіцієнт зносу підвищився з 0,4365 до 0,4750, тоді як коефіцієнт придатності зменшився з 0,5635 до 0,5250. Це свідчить про поступове старіння основних засобів та необхідність активізації інвестицій у їх оновлення, щоб забезпечити достатній рівень виробничого потенціалу в майбутніх періодах.

Рух основних засобів є важливою характеристикою ефективності управління матеріально-технічною базою підприємства, оскільки відображає інтенсивність оновлення, модернізації та вибуття активів [60]. Аналіз руху основних засобів АТ «Мотор Січ» за звітний період свідчить про позитивні тенденції у розвитку виробничого потенціалу підприємства.

Збільшення первісної вартості основних засобів з 731 692 тис. грн у попередньому році до 789 773 тис. грн у звітному році означає приріст на 58 081 тис. грн. Така динаміка є ознакою того, що підприємство активно інвестує у розширення та оновлення своєї технічної бази. Приріст міг бути сформований за рахунок придбання нових об’єктів техніки, модернізації обладнання або завершення капітальних інвестиційних проектів. Відсутність вибуття основних засобів засвідчує, що у звітному періоді підприємство не здійснювало ліквідації чи продажу активів, що, з одного боку, свідчить про збереження виробничих потужностей, а з іншого – може вказувати на відстрочення списання фізично зношених активів в умовах воєнного часу.

Для комплексної оцінки руху основних засобів було розраховано систему показників, що дозволяє оцінити інтенсивність оновлення та

скорочення активів [61]. Значення коефіцієнта оновлення становить 7,35 %, що відображає частку нових основних засобів, введених у експлуатацію протягом звітного періоду. Даний рівень оновлення є достатньо позитивним з урахуванням складних умов господарювання та загальних економічних ризиків, оскільки свідчить про прагнення підприємства підтримувати актуальний технічний рівень обладнання.

Коефіцієнт приросту основних засобів становить 7,93 %, що ще раз підтверджує реальне зростання обсягу активів порівняно з попереднім роком. Це характерно для підприємств, що здійснюють модернізацію виробництва, розширення виробничих потужностей або адаптацію матеріально-технічної бази до вимог нових технологічних процесів, а також свідчить про наявність у підприємства стратегічної орієнтації на оновлення та розвиток свого технічного потенціалу.

Водночас коефіцієнт вибуття дорівнює нулю, що свідчить про повну відсутність скорочення основних засобів. З одного боку, це позитивний аспект, оскільки основні активи зберігаються в експлуатації. З іншого, відсутність вибуття може свідчити про накопичення фізично та морально застарілих об’єктів, списання яких відтерміновується, що потенційно впливає на структуру технічного парку та потребує окремого контролю.

Загалом, аналіз показників руху основних засобів дозволяє стверджувати, що підприємство забезпечує підтримання стабільного рівня виробничих потужностей завдяки введенню нових об’єктів і поступовому нарощенню активів.

Сформована динаміка свідчить про орієнтацію АТ «Мотор Січ» на зміцнення свого технічного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення здатності виконувати виробничі завдання у довгостроковій перспективі. Показники руху підтверджують раціональність обраної облікової та інвестиційної політики, спрямованої на підтримання сучасного рівня матеріально-технічної бази в умовах високих ризиків та невизначеності зовнішнього середовища.

3.2 Аналіз ефективності використання основних засобів та оцінка впливу факторів

Для оцінки результативності використання основних засобів важливо не лише визначити їх технічний стан чи структуру, але й оцінити, наскільки ефективно ці активи перетворюються на виробничі результати. Ефективність використання основних засобів визначає здатність підприємства забезпечувати високий обсяг виробництва, мінімізувати витрати на утримання обладнання та отримувати достатній рівень прибутковості на вкладений капітал [62–64].

У процесі аналізу доцільно застосовувати систему узагальнюючих показників, які дозволяють оцінити взаємозв’язок між вартістю основних засобів та результатами діяльності підприємства. Серед ключових показників, що найповніше відображають рівень ефективності, виділяють фондовіддачу, фондомісткість та рентабельність основних засобів. Кожен із них характеризує окремий аспект впливу основних засобів на результати виробництва, а їх комплексне використання дає можливість сформувати об’єктивну оцінку ефективності управління основними фондами підприємства [64].

Узагальнюючу характеристику зазначених показників наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Узагальнюючі показники, що характеризують ефективність використання основних засобів

Показники	Характеристика
Фондовіддача	Характеризує обсяг виробленої продукції (або обсяг її реалізації) в розрахунку на грошову одиницю вартості основних засобів.
Фондомісткість	Характеризує середню вартість основних засобів, що припадає на одиницю обсягу виробленої (або обсягу реалізованої) продукції.
Рентабельність	Характеризує суму прибутку, отриманого з однієї гривні вартості використаних основних засобів підприємства.

Для всебічної оцінки рівня використання виробничого потенціалу АТ «Мотор Січ» здійснено розрахунок основних індикаторів ефективності роботи основних засобів у динаміці двох суміжних періодів (табл. 3.5). Порівняння цих показників дає змогу простежити зміни у структурі та інтенсивності задіяння матеріально-технічної бази підприємства, визначити ступінь впливу технічного стану обладнання на результати виробничої діяльності та виявити ключові тенденції у використанні необоротних активів [66]. Такий підхід забезпечує глибше розуміння того, як підприємство реалізує свій виробничий потенціал, чи відповідає рівень віддачі основних засобів масштабам і характеру виробництва, а також дозволяє ідентифікувати наявні резерви підвищення ефективності та напрямки їх подальшого активного залучення [67].

Таблиця 3.5 – Динаміка показників ефективності використання основних засобів на АТ «Мотор Січ»

Показники	Попередній рік.	Звітний рік	Відхилення	
			+;- тис.грн	+;- %
Обсяг валової продукції, тис. грн.	4 168	3 101	–1 067	–25,61
Середньорічна вартість виробничих основних засобів, тис. грн.	540 873,42	547 265,78	+6 392,36	+1,18
в тому числі активної частини, тис. грн.	259 486,72	263 314,01	+3 827,29	+1,47
Частка активної частини, %	48,15	48,11	–0,04	–0,08
Прибуток, тис. грн..	–3 067	–11 357	–8 290	–270,35
Фондовіддача загальна	0,0077	0,0057	–0,0020	–25,97
в тому числі активної частини	0,0161	0,0118	–0,0043	–26,71
Фондомісткість загальна	129,67	176,47	+46,80	+36,11
Рентабельність основних засобів загальна, %	–0,57	–2,08	–1,51	–264,91

Після проведеного аналізу доцільно візуалізувати динаміку зміни фондовіддачі для наочного відображення тенденцій та темпів зміни ключових аналітичних показників. У зв’язку з цим розглянемо гістограму, що демонструє темп росту загальної фондовіддачі та фондовіддачі активної

частини основних засобів у звітному періоді.

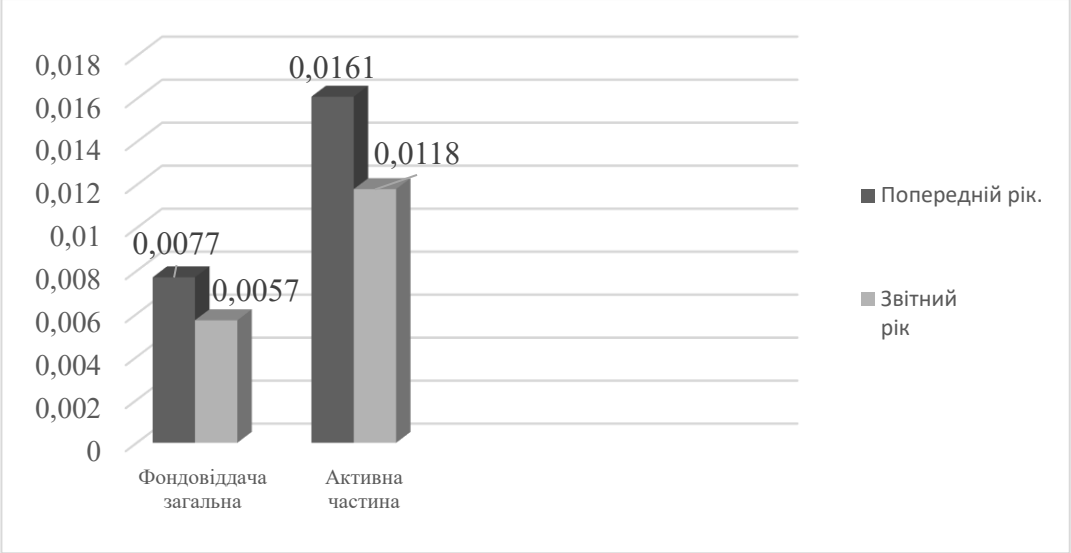

Рисунок 3.4 – Темп росту загальної фондовіддачі та активної частки за звітний рік

Отримані результати свідчать про погіршення ключових показників ефективності використання основних засобів АТ «Мотор Січ» у звітному періоді. Передусім варто відзначити скорочення обсягу реалізованої продукції на 25,61 %, що стало одним із головних факторів зниження загальної економічної віддачі від виробничих активів. Незважаючи на незначне збільшення середньорічної вартості виробничих основних засобів (+1,18 %), підприємству не вдалося забезпечити відповідне зростання обсягів реалізації, що свідчить про недозавантаження виробничих потужностей.

Активна частина основних засобів, яка безпосередньо формує виробничий потенціал, також зросла на 1,47 %. Проте частка активної частини у загальній вартості основних засобів залишилася практично незмінною (–0,08 %), що вказує на відсутність істотних структурних змін у матеріально-технічній базі. Це свідчить про те, що оновлення обладнання не мало достатнього масштабу для забезпечення зростання продуктивності виробництва.

Значне погіршення фінансових результатів є одним із найбільш критичних індикаторів. Збиток підприємства зріс більш ніж утричі, що негативно вплинуло на рентабельність основних засобів: показник знизився з –0,57 % до –2,08 %. Таке зниження рентабельності свідчить про те, що витрати на утримання та функціонування основних засобів не покривалися отриманими доходами, що характерно для функціонування підприємств у умовах воєнного часу, обмеженого доступу до окремих активів та зниження обсягів виробничої діяльності.

Важливим є й погіршення фондовіддачі: її загальне значення знизилося на 25,97 %, а фондовіддача активної частини – на 26,71 %. Це означає, що кожна гривня, вкладена у виробничі активи, приносила значно менший обсяг реалізованої продукції порівняно з попереднім роком. Така тенденція є наслідком як скорочення виробничих обсягів, так і недостатнього оновлення та модернізації основних засобів.

Фондомісткість, навпаки, зросла на 36,11 %, що свідчить про підвищення матеріаломісткості та капіталоємності виробництва. Це означає, що для випуску одиниці продукції потрібно більше вартості основних засобів, ніж у попередньому періоді. Подібна динаміка часто характерна для підприємств, які працюють у режимі неповного завантаження виробничих потужностей.

Факторний аналіз розпочнемо з дослідження зміни фондовіддачі під впливом таких факторів як частка активної частини основних виробничих засобів та їх фондовіддача (формула 3.1).

$$\text{Фвід} = \text{АЧ}_{\text{оз}} \text{x}\ \Phi_{\text{ач}}\ , \qquad (3.1)$$

де $\text{АЧ}_{\text{оз}}$ – активна частина основних засобів;

$\Phi_{\text{ач}}$ – фондовіддача активної частини основних засобів.

Для оцінювання зміни загальної фондовіддачі застосовано модель, що

базується на взаємозв’язку між часткою активної частини основних засобів та їх фондовіддачею. Загальне відхилення фондовіддачі за звітний період становить:

$\Delta ФВ = 0,0057 - 0,0077 = -0,0020$

Отже, фондовіддача знизилася, що потребує встановлення причин цього негативного зрушення. Для поглибленої оцінки використано метод ланцюгових підстановок, який забезпечує розділення загального відхилення на вплив окремих факторів.

Визначимо вплив зміни частки активної частини основних засобів:

$\Delta ФВ_d = (d_1 - d_0) \times ФВ_{акт} = (0,4811 - 0,4815) \times 0,0161 = 0$

Структурні зрушення у складі основних засобів не мали суттєвого впливу на зміну загальної фондовіддачі, оскільки частка активної частини залишилася майже незмінною.

Розрахуємо вплив зміни фондовіддачі активної частини:

$\Delta ФВ_{акт} = d_1 (ФВ_{акт1} - ФВ_{акт0}) = 0,4811 (0,0118 - 0,0161) = -0,0020$

Отримане значення свідчить, що абсолютна більшість негативного відхилення зумовлена падінням ефективності використання активної частини основних засобів, тобто машин, обладнання та інструментів.

Проведемо співставлення підсумків:

$-0,0020 = 0 + (-0,0020)$

Розрахунки проведено коректно.

Проведений аналіз показав, що зниження фондовіддачі пов’язане виключно зі спадом продуктивності активної частини основних засобів.

Це вказує на необхідність модернізації виробничого обладнання, підвищення рівня його технічної готовності та оптимізації режимів завантаження виробничих потужностей.

Подальше дослідження спрямоване на оцінювання причин зміни рентабельності основних засобів.

Для цього застосовано факторну модель (формула 3.2):

$$\Delta R_{ОЗ} = \frac{П}{ОЗ} \text{ x } 100\% \quad (3.2)$$

Загальне відхилення рентабельності становить:

ΔR = -2,08 - (-0,57) = -1,51%

Розрахуємо вплив зміни прибутку:

$\Delta R_{П} = \frac{П_1 - П_0}{ОЗ_0}$ x 100% = $\frac{-11357-(-3067)}{540873,42}$ x 100% = -1,54%

Отримане значення підтверджує, що ключовим фактором негативної динаміки стала суттєва зміна фінансового результату, тобто збільшення збитків.

Визначимо вплив зміни середньорічної вартості основних засобів:

$\Delta R_{ОЗ}$ = - 11357 ($\frac{1}{547265,78} - \frac{1}{540873,42}$)x 100% = 0,03%

Цей фактор мав мінімальний позитивний вплив, що обумовлено незначним зростанням середньорічної вартості основних засобів.

Зробимо балансову перевірку:

-1,51 = -1,54 + 0,03

Отже, погіршення рентабельності використання основних засобів зумовлене передусім погіршенням фінансових результатів діяльності підприємства у звітному періоді. Зростання збитків суттєво знизило віддачу від використання необоротних активів, тоді як вплив зміни їх середньорічної вартості був мінімальним і не змінив загальної динаміки.

Це свідчить про необхідність посилення контролю за структурою та рівнем витрат, удосконалення процесів формування собівартості та пошуку резервів підвищення операційної ефективності.

Водночас важливо забезпечити збільшення обсягів реалізації, оскільки саме поєднання оптимізації витрат і розширення ринкової активності створює необхідні передумови, додаткові можливості та сприятливі умови для відновлення позитивної рентабельності основних засобів у наступних періодах, забезпечуючи стабільніше функціонування підприємства в умовах мінливої кон’юнктури ринку.

3.3 Напрями підвищення ефективності використання основними засобами

Проведений аналіз наявності, технічного стану та результативності використання основних засобів АТ «Мотор Січ» показав, що підприємство володіє значним виробничим потенціалом і розвиненою матеріально-технічною базою. Разом з тим отримані показники свідчать, що році наявні виробничі потужності використовувалися не на повну проєктну можливість: окремі групи обладнання працювали зі зниженим завантаженням, що вплинуло на рівень фондовіддачі та економічної віддачі активів. Така ситуація не є ознакою неефективності, а скоріше відображає наявність резервів, які за умови їх активізації можуть забезпечити зростання продуктивності та підвищення результативності використання основних засобів.

За таких умов першочерговим завданням стає не стільки нарощення обсягів основних засобів, скільки підвищення результативності їх використання шляхом зміни підходів до управління виробничими фондами [68]. Йдеться про необхідність оптимізації їх структури відповідно до реальних потреб технологічного процесу, інтенсифікації завантаження наявного обладнання, оновлення та модернізації найбільш зношених і морально застарілих елементів технічної бази. Водночас важливим є формування сучасної системи управління життєвим циклом основних засобів, що поєднує технічний, економічний та цифровий аспекти контролю [69; 70]. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню продуктивності виробництва, скороченню витрат на утримання малоефективних активів та створенню потенціалу для збільшення випуску продукції без суттєвих додаткових капіталовкладень.

У межах удосконалення аналітичної роботи першим напрямом є впровадження сучасної розширеної методики комплексного аналізу основних засобів. На відміну від традиційних підходів, вона дозволяє оцінити не лише

технічний стан активів, а й ступінь їх завантаження, динаміку оновлення та вплив нематеріальних ресурсів на виробничий процес.

Запропонована модель забезпечує більш системний і повний погляд на використання виробничого потенціалу підприємства, дає змогу своєчасно виявляти проблемні зони та визначати резерви підвищення ефективності. Її структура, наведена у таблиці 3.6, розглядається як перше удосконалення аналітичної роботи АТ «Мотор Січ» та сприятиме більш обґрунтованому плануванню оновлення технічної бази і раціональнішому використанню основних засобів [71; 72].

Таблиця 3.6 – Етапи проведення комплексного аналізу основних засобів промислового підприємства

Етап	Зміст аналітичних процедур
1. Аналіз забезпеченості основними засобами	• аналіз динаміки, складу і структури основних засобів і нематеріальних активів; • аналіз технічного стану основних засобів і нематеріальних активів за видами, термінами корисного використання, ступенем правової захищеності; • аналіз оновлення основних засобів і нематеріальних активів.
2. Аналіз ефективності використання основних засобів	• факторний аналіз фондовіддачі; • аналіз екстенсивного та інтенсивного використання виробничого устаткування; • аналіз ефективності використання виробничих площ.
3. Аналіз ефективності використання нематеріальних активів	• аналіз рентабельності та фондовіддачі нематеріальних активів; • аналіз ліквідності нематеріальних активів і ступеня ризику вкладень капіталу в нематеріальні активи.

Запропонована система етапів комплексного аналізу є суттєвим удосконаленням існуючого підходу до оцінювання основних засобів на підприємстві. На відміну від традиційної методики, яка переважно зосереджується на загальних показниках руху та технічного стану, дана модель охоплює розширений спектр аналітичних процедур: від детальної оцінки структури та оновлення основних засобів до аналізу ефективності використання нематеріальних активів і факторного аналізу фондовіддачі. Такий підхід забезпечує більш глибоке, комплексне і системне бачення

виробничого потенціалу, дозволяючи своєчасно виявляти «вузькі місця» та оцінювати наявні резерви підвищення результативності. Саме тому дана схема може розглядатися як перше удосконалення аналітичної роботи АТ «Мотор Січ», що формує методичну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оновлення та оптимізації основних засобів.

Наступним стратегічним напрямом підвищення ефективності використання основних засобів є цілеспрямована модернізація та оновлення машин і обладнання, оскільки саме ця група формує ядро виробничого потенціалу АТ «Мотор Січ» і визначає реальні можливості підприємства щодо забезпечення конкурентоспроможності продукції. Удосконалення технічної бази має відбуватися не хаотично, а в межах поетапної програми технічного переоснащення, яка повинна враховувати як ступінь фізичного та морального зносу конкретних одиниць обладнання, так і їхній внесок у формування кінцевої вартості та якості продукції [73]. Доцільним є впровадження системи пріоритизації, що передбачатиме визначення груп машин критичного стану, обладнання зі зниженою продуктивністю, підвищеною енергоємністю або частими перервами у роботі через ремонт.

Особлива увага має приділятися заміні агрегатів із найбільшим рівнем зношення та недостатніми технологічними характеристиками на сучасні високоточні, енергоощадні та автоматизовані аналоги. Таке оновлення не лише забезпечить скорочення витрат на технічне обслуговування й ремонт, а й сприятиме зменшенню непродуктивних простоїв, підвищенню інтенсивності використання виробничих потужностей та оптимізації виробничих циклів. Крім того, модернізація технічного парку створює умови для підвищення продуктивності праці, стабілізації якості виготовлених деталей і вузлів, а також можливості освоєння нових технологічних процесів та виробництва продукції з вищою доданою вартістю [74].

Запровадження систематичного оновлення машинно-обладнаного парку дозволить підприємству нарощувати обсяги виробництва без пропорційного збільшення вартості необоротних активів, що позитивно вплине на

фондовіддачу та знизить фондомісткість. Таким чином, модернізація основних засобів у технологічному сегменті виступає ключовим і найбільш результативним механізмом підвищення ефективності функціонування матеріально-технічної бази підприємства.

Наступним важливим напрямом є оптимізація структури основних засобів, що передбачає раціональне скорочення малоефективних, надлишкових або фактично невикористовуваних об’єктів. Значна частка зношених транспортних засобів, інструментів, інвентарю та окремих допоміжних активів не забезпечує підприємству істотних економічних вигід, проте потребує постійних витрат на технічне обслуговування, амортизацію, утримання виробничих площ і ведення обліку. Така ситуація створює додаткове навантаження на витратну частину та формує надмірну фондомісткість, що негативно позначається на показниках ефективності основних засобів у цілому.

Для усунення цих проблем доцільно провести поглиблену інвентаризацію із використанням елементів техніко-економічного аналізу. Це дозволить не лише встановити фактичний стан кожного об’єкта, а й визначити доцільність його подальшої експлуатації з позиції економічних вигід і відповідності потребам виробничого процесу. За результатами такої оцінки частину активів раціонально списати, реалізувати або передати в оренду, що дозволить зменшити обсяг неефективних витрат, оптимізувати структуру балансу, а також вивільнити фінансові ресурси для модернізації ключових груп основних засобів. У довгостроковій перспективі це сприятиме зниженню загальної фондомісткості та покращенню фінансової стійкості.

Разом з тим, значний потенціал підвищення результативності закладений у більш інтенсивному використанні наявних технічних ресурсів. Низький рівень фондовіддачі свідчить про нерівномірне завантаження обладнання та наявність простоїв, що обмежує використання технологічних можливостей підприємства. Для усунення цих проблем доцільно оптимізувати систему планування виробничого процесу, зокрема удосконалити оперативно-

календарне планування, узгодити графіки роботи устаткування та посилити координацію між підрозділами. Раціоналізація внутрішньоцехових потоків, скорочення часу переналагоджень і мінімізація внутрішніх простоїв дозволять збільшити обсяг продукції без додаткових інвестицій.

Більш ефективне використання обладнання забезпечує приріст виробничої потужності без розширення матеріально-технічної бази, що є особливо важливим у сучасних умовах фінансових та операційних обмежень. Підвищення інтенсивності роботи машин і устаткування сприятиме покращенню показників фондовіддачі та скороченню фондомісткості, що, у свою чергу, підсилюватиме конкурентоспроможність підприємства та його здатність швидше адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури.

Суттєвим резервом підвищення ефективності є цифровізація обліково-аналітичних процесів та використання сучасних інструментів моніторингу стану основних засобів. Перехід на платформу SAP S/4HANA або її поетапна інтеграція забезпечить обробку даних у режимі, наближеному до реального часу, та формування аналітичних панелей для відстеження ключових показників ефективності. Це дозволить оперативно виявляти проблемні зони, контролювати завантаження потужностей і витрати на утримання активів, а також приймати своєчасні управлінські рішення й оцінювати результативність реалізованих заходів [75–77].

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зазначити, що АТ «Мотор Січ» володіє значною матеріально-технічною базою, проте її економічна віддача суттєво знижена через високий рівень зносу окремих груп активів, слабку інвестиційну активність та нерівномірне завантаження обладнання. Отже, підвищення ефективності використання основних засобів потребує впровадження системних заходів: модернізації машинно-обладнаного парку, оптимізації структури активів, інтенсифікації використання потужностей і цифровізації управлінських процесів. Реалізація цих кроків сприятиме зростанню продуктивності, зниженню витрат та зміцненню конкурентоспроможності підприємства в перспективі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні, нормативні та практичні аспекти організації бухгалтерського обліку й аналізу ефективності використання основних засобів, а також визначено напрями удосконалення системи управління необоротними активами на АТ «Мотор Січ». Проведене дослідження дозволило узагальнити науковий та практичний досвід у сфері обліку основних засобів, оцінити сучасний стан матеріально-технічної бази підприємства та запропонувати комплекс заходів щодо підвищення ефективності її функціонування.

У роботі встановлено, що основні засоби є ключовим елементом виробничого потенціалу АТ «Мотор Січ», визначають технологічний рівень підприємства, його конкурентоспроможність та можливості подальшого розвитку. Показано, що економічна сутність та класифікація основних засобів мають важливе значення для формування методологічної бази обліку та забезпечення достовірності облікової інформації. Доведено, що різні підходи національних і міжнародних стандартів щодо оцінки, визнання та амортизації активів формують потребу в уточненні облікової політики та гармонізації внутрішніх процедур підприємства з сучасними нормативними вимогами.

Встановлено, що чинне нормативне забезпечення обліку основних засобів забезпечує загальні методологічні засади їх визнання, оцінки та відображення в бухгалтерському обліку, однак у практичній діяльності підприємств виникають ситуації, що потребують удосконалення методичних підходів. Значні масштаби виробничої діяльності, велика кількість об’єктів та їх постійне переміщення між структурними підрозділами ускладнюють забезпечення повноти та безперервності облікової інформації. У роботі обґрунтовано доцільність впровадження Журналу руху необоротних активів, який дозволяє здійснювати систематичну фіксацію переміщень, формувати послідовний обліковий запис щодо кожного об’єкта та підвищувати якість

організації документування. Використання такого журналу сприятиме упорядкуванню облікових даних та посиленню аналітичних можливостей управління основними засобами. Окрему увагу приділено удосконаленню облікової політики шляхом розширення змісту приміток до фінансової звітності, що забезпечує повніше розкриття інформації про основні засоби та підвищує прозорість облікового процесу

Проведений аналіз організації обліку основних засобів на АТ «Мотор Січ» довів, що система в цілому є сформованою та працює на основі ERP-платформи SAP R/3, проте має низку недоліків. Зокрема, встановлено застарілість окремих типових форм первинної документації, брак ключових реквізитів для здійснення аналітичного обліку, дублювання інформації у різних документах. Показано, що форми ОЗ-1 та ОЗ-3 потребують оновлення, зокрема шляхом включення показників справедливої вартості, строку корисного використання, ліквідаційної вартості та методів амортизації. Доведено, що модернізація первинних документів сприятиме підвищенню точності облікових оцінок, скороченню трудомісткості облікового процесу та оптимізації документообігу.

Проведений аналіз наявності, технічного стану та ефективності використання основних засобів АТ «Мотор Січ» показав, що підприємство володіє значними виробничими потужностями та достатнім ресурсним забезпеченням для стабільної діяльності. Разом з тим встановлено, що наявний технічний потенціал використовується не повною мірою, що проявляється у диспропорції між обсягами виробничих активів та отриманими результатами діяльності. Окремі групи обладнання потребують оновлення, що підвищило б технологічну гнучкість та сприяло більш ефективному завантаженню виробничих можливостей. Покращення організації управління основними засобами може забезпечити більш раціональне використання наявного потенціалу підприємства.

У роботі обґрунтовано напрями підвищення ефективності використання основних засобів на АТ «Мотор Січ». Доведено доцільність модернізації

машинно-обладнаного парку, оптимізації структури основних засобів шляхом списання та реалізації малоефективних активів, а також раціоналізації завантаження обладнання. Показано, що підвищення інтенсивності використання виробничих потужностей може забезпечити збільшення обсягів виробництва без додаткових капітальних витрат.

Важливою складовою результатів дослідження є обґрунтування необхідності цифрової модернізації системи обліку основних засобів. Запропоновано впровадження модуля SAP PM як інструменту комплексного управління технічним станом, планування і виконання ремонтів, фіксації історії експлуатації та контролю зношення обладнання. Разом із цим, перехід на платформу SAP S/4HANA розглядається як стратегічний напрям удосконалення інформаційної інфраструктури підприємства, що забезпечить паралельне ведення обліку за національними стандартами та МСФЗ, підвищить оперативність формування звітності та істотно розширить аналітичні можливості системи. Доведено, що цифровізація дозволяє мінімізувати ризики помилок, прискорити процес прийняття управлінських рішень та забезпечити контроль технічного стану активів у режимі, максимально наближеному до реального часу. У сукупності такі зміни створюють передумови для формування ефективнішої, прозорішої та адаптивної системи управління основними засобами.

Реалізація запропонованих заходів дасть змогу покращити аналітичність та достовірність облікової інформації, підвищити рівень контролю за основними засобами, оптимізувати витрати на їх утримання та забезпечити економічний ефект за рахунок зниження простоїв, підвищення продуктивності обладнання та зменшення втрат, пов’язаних із його зношеністю. Отримані результати підтверджують, що удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами є важливим чинником зміцнення конкурентоспроможності АТ «Мотор Січ» та підвищення його ефективності в умовах динамічного та нестабільного економічного середовища.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Колісник О. П., Поліщук М. С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1282–1289. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/191.pdf.

2. Колісник Т. А., Буднікова І. С., Шмиголь Н. М. Економічна сутність основних засобів підприємства та форми їх відтворення. *Приазовський економічний вісник*, 2018. Вип. 5(10). С. 229–234. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/41.pdf.

3. Агрес О. Г. Економічна ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук Львів : 2013. 20 с.

4. Бабяк Н. Д. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств. *Вісник Сумського державного університету*. Серія «Економіка». 2005. № 10(82). С. 177–185.

5. Верхоглядова Н. І., Шило В. П., Ільїна С. Б. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч.-практ. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 536 с.

6. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики / за ред. А. М. Коваленко. Дніпропетровськ : Баланс-Клуб, 2018. 1024 с.

7. Сук Л. К., Сук П. Л. Фінансовий облік : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : 2012. 647 с.

8. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2019. 356 с.

9. Неміш Ю. В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5. № 3–4. С. 181–187.

10. Коваленко О. В., Громова О. В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Вип. 7. С. 20–27.

11. Гречко С. М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. № 3(21). ч. 2. С. 23–31.

12. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 №1202. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10 (дата звернення – 01.08.2025).

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 (дата звернення: 01.08.2025).

14. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (ред. станом на 01.04.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17 (дата звернення: 01.08.2025).

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (МСБО 16) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014?find=1&text=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B0#n33 (дата звернення: 01.08.2025).

16. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ МФУ від 18.05.2012 № 568. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0901-12#Text (дата звернення: 03.08.2025).

17. Рогозний С. Основні засоби за МСФЗ: особливості визнання та оцінки. *Все про бухгалтерський облік*. 2019. № 27 (22 берез.). С. 4-10.

18. Домбровська Н. Р. Економічна сутність основних засобів та їх класифікація. *Економічні науки*. Серія: Облік і фінанси. 2012. Вип. 9 (1). С. 340–349.

19. Шацков В. Класифікація основних засобів підприємств суспільного інтересу. Український економічний часопис, 2024. № 5. С. 146–152. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-5-26.

20. Косяк А. П. Основні засоби: поняття, класифікація, вартість, первинний облік і документальне оформлення комунальними підприємствами. *Комунальне господарство міст*. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 2. С. 104–110.

21. Проскуріна Н. М., Пушкарь І. В. Основні засоби підприємства: економічний зміст, класифікація та нормативно-правове регулювання. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2022. Вип. 1(53). С. 65–70. URL: https://doi.org/10.26661/2414-0287-2022-1-53-11.

22. Амбарчян В. С., Новак М. В. Нормативно-правове регулювання обліку основних засобів. *Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф., 24 трав. 2017 р., Київ. Київ : КНУТД, 2017. С. 56–60.

23. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 04.08.2025).

24. Войнаренко М. П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2020. С. 484

25. Чалий І. Основні засоби за МСБО та П(С)БО: 7 головних відмінностей. Все про бухгалтерський облік. 2018. № 32. С. 27–29.

26. Максимова А. В., Бояр Е. М. Бухгалтерський та податковий облік основних засобів в сучасних умовах: головні аспекти та відмінності. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. С. 1–6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/50.pdf.

27. Nobes C. Comparative International Accounting. London : Pearson, 2020. 512 p.

28. Musa A. The Role of IFRS on Financial Reporting Quality and Global Convergence: A Conceptual Review. *International Business and Accounting Research Journal*. 2019. Vol. 3, No. 1. P. 67.

29. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ

Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0893-99 (дата звернення: 15.08.2025).

30. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 №879. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення: 11.08.2025).

31. Селіванова Н. М., Качанова Н. С. Організаційно-методичні аспекти компонентного обліку основних засобів в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. *Економіка: реалії часу*. 2020. № 1(47). С. 53–60. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2020/No1/53.pdf

32. Перетятько Ю. Організація обліку основних засобів в умовах становлення інформаційної економіки. *Науковий вісник Полісся*. 2019. № 2(18). С. 50–56. URL: https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-2(18)-50-56

33. Чернова Л. В., Боденчук Л. Б. Аналіз стану та ефективності використання основних засобів підприємств України. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 58(1). С. 102–107. URL: https://bses.in.ua/journals/2020/58_1_2020/19.pdf.

34. Пушкарь І. В., Сімагутіна І. В. Факторний аналіз як основа виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів. *Modern Perspectives on Global Scientific Solutions* : матеріали 5-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Bergen, 13–15 Oct. 2025. С. 13–15.

35. Пушкарь І. В., Сімагутіна І. В. Система показників аналізу ефективності використання основних засобів підприємства. *Current Problems of Modern Inventions and Theories* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції Sofia, 13–15 Oct. 2025. С. 22–24.

36. Бредіхін В. М., Янченко Н. В., Мокрицька І. Ю. Основні засоби та ефективність їх використання. *Комунальне господарство міст*. 2020. Т. 5, вип. 158. С. 90–95.

37. Танчин А. І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві: система показників оцінки та напрями їх підвищення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія:

Економіка. 2018. Вип. 4. С. 77–80.

38. Мулик Т. О. Аналіз основних засобів підприємства: методичні та практичні аспекти. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2020. № 46. С. 113–122. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/46_2020_ukr/21.pdf.

39. Кудлаєва Н. В. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 2 (69). С. 107–114. URL : http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_69_2_2019_ukr/17.pdf.

40. АТ «Мотор Січ». Офіційний сайт – URL: https://motorsich.com/ukr/about.

41. Статут публічного акціонерного товариства «Мотор Січ». Запоріжжя. 2017. 44 с. URL : https://motorsich.com/files/789-STATUT-30-03-2017%20zi%20zminami%20SPO%20Zotov.pdf (дата звернення 01.09.2025)

42. АТ «Мотор Січ». Досьє юридичної особи / YouControl. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/14307794/

43. Стасишена І. В. Сучасний стан використання SAP ERP в Україні: аналіз та перспективи. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*: матеріали IX Всеукр. наук. студент. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2024 р.). Вінниця, 2024. С. 66–69. URL: https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/15884?utm_source =chatgpt.com.

44. Пчелинська Г. В. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство.* 2023. Вип. 51. С. 1–8. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-13.

45. Мартиненко О. В., Гарна С. О., Шнурко А. М. Сутність та особливості інвентаризації основних засобів. *Інноваційна економіка*. 2018. № 4. С. 306–309.

46. Феофанова І. В., Антонова О. Д. Проблеми обліку основних засобів на підприємстві. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87). С. 205–208. URL : https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/129/123.

47. Петренко А. Я., Попова В. Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 838–

844. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-138.

48. Лищенко О. Г., Тиха А. Д. Удосконалення обліку основних засобів машинобудівного підприємства. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. С. 1–18.

49. ПСімагутіна І. В. Удосконалення стратегічного обліку основних засобів на підприємстві: організаційно-методичні аспекти. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки.* Запоріжжя : ЗНУ, 2025. Вип. 4.

50. Харченко Н. В. Ефективність використання основних засобів виробництва на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 16–18.

51. Вороніна А., Ганзюк С., Ганзюк К. Оцінка ефективності використання основних засобів із застосуванням інструментів таксономічного аналізу. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету.* 2022. № 1(22). С. 52–59. URL: http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/27109

52. Єршова Н. Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємств: стратегічний аспект. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 14. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/35859/1/2018_Yershova_Udoskon_oblik_analit_zabezp.pdf.

53. Бойко Р. В., Воронко Р. М., Редченко К. І. Облікове забезпечення системи управління основними засобами підприємства: організаційний аспект. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. 2022. № 70. С. 13–19. URL: http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1277/1204.

54. Яковишина Н. А., Яковенко К. А. Теоретичні основи обліку основних засобів. *Молодий вчений*. 2018. № 5(57). С. 779–782.

55. Бержанір І. А., Кірдан О. П., Станіславчук Н. О. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства. *Економічні горизонти*. 2018. № 4(7). С. 48–56.

56. Загородній В. Г., Мних Є. В., Рудницький В. С. Облік, аналіз і

аудит : навч. посіб. Київ : Кондор, 2018. 618 с.

57. Стрельченко А. В. Напрями удосконалення організації обліку основних засобів. *Управління розвитком*. 2019. № 1(122). С. 121–123.

58. Маланкевич В., Чубай В. Аналіз та внутрішній контроль операцій з основними засобами: проблеми та способи їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-20

59. Васильківський Д. М., Матюх С. А. Аналіз ефективності використання основних засобів промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2018. № 3(2). С. 61-64. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Vchnu_ekon_2018_3(2) __14.pdf.

60. Луцька Н. Сутність основних засобів та аналіз ефективності їх використання. *Галицький економічний вісник*. 2024. Т. 91. № 6. С. 71–80. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/48258/2/GEJ_2024v91n6_Lutska_N-The_essence_of_fixed_assets_71-80.pdf .

61. Сімагутіна І. В. Методичні аспекти аналізу основних засобів та резерви підвищення ефективності їх використання на підприємстві. *Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства : зб. наук. ст. молодих вчених.* Запоріжжя : ЗНУ, 2025. Вип. 9.

62. Kieso D. E., Weygandt J. J., Warfield T. D. Intermediate Accounting. 18th ed. Hoboken : Wiley. 2022. 1616 p. ISBN 978-1-119-77889-9.

63. Atabayeva A., Kurmanalina A., Kalkabayeva G., Lambekova A., Myrzhykbayeva A., Akbayev Y. Utilizing investment in fixed assets and R&D as a catalyst for boosting productivity to stimulate economic growth. *Economies*. 2024. Vol. 12, No. 10. Article 266.

64. Silifusti I., Siswanto A. The impact of fixed asset accounting on enhancing operational efficiency and business performance. *Journal of Commerce Management and Tourism Studies.* 2025. Vol. 4, No. 1. P. 46–57.

65. Луцька Н., Цюцяк І., Цюцяк А. Сутність основних засобів та аналіз ефективності їх використання в умовах цифрової трансформації. *Галицький економічний вісник*. 2024. Т. 91, № 6. С. 71–80.

66. Проскурович О., Завгородня Т., Горбатюк К. Діагностування ефективності використання основних фондів засобами економетричного моделювання. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2022. № 1, С. 15–25. URL: https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-2.

67. Лопатоська О. О., Нікольчук Ю. М., Бондарук С. Р. Основні засоби підприємства: методика аналізу та ефективність використання. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 5 (05). С. 75–81.

68. Alexander D., Jorissen A., Hoogendoorn M., Kirwan C., Michelon G., Inwinkl P. International Financial Reporting and Analysis. 9th ed. Boston : Cengage Learning, 2023. 898 p.

69. Dan E., Shen J., Zheng X., Liu P., Zhang L., Chen F. Asset structure, asset utilization efficiency, and carbon emission performance: Evidence from panel data of China's low-carbon industry. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, No. 7. 6264 p.

70. Брагіна О. С., Романовський В. О. Аналіз стану активів підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2021. № 5. С. 92–100. URL : https://economics.net.ua/files/archive/2021/No5/13.pdf.

71. Шубіна С. В., Малахов В. А., Літвінцева Н. С. Комплексний аналіз основних засобів промислового підприємства. *Вісник Університету банківської справи*. 2023. № 3 (30). С. 95–102.

72. Сафонік Н. П., Ватащук В. В. Підвищення ефективності відтворення та використання основних засобів підприємств транспортної галузі. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-23.

73. Орошан Т. А., Кухта К. О. Дослідження ефективності використання основних фондів. *Агросвіт.* 2019. № 4. С. 51–55. URL : http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2818&i=6.

74. Зінченко О. А., Даріюш, П., Зінченко, Д. С. Інформаційна економіка: концепція, сутність та розвиток. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2019. № 16. С. 3–12.

75. Порока Ф. Б. SAP система S/4HANA і цифрова трансформація в організації. *Revista Nucleo do Conhecimento*. 2023. Т. 08. № 01. С. 54–77. URL : https://doi.org/10.32749/nucleodoconhecimento.com.br/technology-en/digital-transformation.

76. Кузнєцова І. О. Цифрова трансформація обліку та аналізу основних засобів підприємства. *Фінансовий простір*. 2022. № 4. С. 89–96.

77. Ulas D. Digital Transformation and its Impact on Enterprise Systems in the Manufacturing Sector. *Procedia Computer Science*. 2020. Vol. 181, pp. 834–842.